

Klassisk kinesisk læsebog

Li Guangs biografi i *Shi ji* med noter og gloser for studerende

Donald B. Wagner og Thomas Meldgaard

Med et bidrag om *kanbun* for japanskstuderende af

Mikkel Lotz Felter

Udkast, 30.4.02

Indholdsfortegnelse

Indledning	i
Bibliografi	vii
<i>Ri shôgun retsuden</i> – fortællingen om Li Guang som <i>kanbun</i>	xi
Kort	xxi
Gloser og noter	1
Indeks til gloserne	61
Teksten	T1

Indledning

Donald B. Wagner

Denne lærebog er beregnet til brug i anden halvdel af et étsemesters introduktionskursus i klassisk kinesisk. Den forudsætter, at den studerende har haft mindst ét års undervisning i moderne kinesisk og har fået en introduktion til de basale grammatiske strukturer i klassisk kinesisk.

Bogens tekst er biografien over General Lǐ Guǎng 李廣, som levede i det 2. århundrede f.v.t. og blev berømt for sin krigsdåd, især i kampen mod Hân-dynastiets nomadiske fjender i grænselandet mod nord og nordvest. Biografien findes i *Shǐ jì* 史記 (Historikerens optegnelser) af Sīmǎ Qiān 司馬遷 (ca. 145 – ca. 90 f.v.t.).

Mulige lærebøger til den basale grammatiske introduktion er:

Dawson, Raymond: *A new introduction to Classical Chinese*. Oxford: Clarendon Press, 1986.

Shadick, Harold: *A first course in literary Chinese*. 3 bd., Ithaca & London: Cornell University Press, 1968. Lektion 1–10.

Fuller, Michael: *An introduction to literary Chinese*. Cambridge, Mass. & London: Harvard University Asia Center, 1999. Lektion 1–12.

Ingen af disse er uden problemer. Dawson har nogle direkte fejl i grammatikken; Shadicks grammatik er noget gammeldags og ikke specielt nem at læse; Fullers grammatik er mere moderne, men bogen er ikke tilstrækkeligt gennearbejdet eller studentervenlig. Mens vi venter på en bedre introduktionsbog anbefaler jeg Shadick til selvstudium, mens lærere vil måske vælge at bruge Dawson eller Fuller som lærebog og afhjælpe bogens mangler i undervisningen.

Efter en sådan introduktion til de store linier i klassisk kinesisk grammatik kan man fasttømre og udvide forståelsen ved at læse en forholdsvis lang og sammenhængende tekst, som ikke er for svær. Lǐ Guǎng's biografi er valgt her fordi den er en spænd-

ende historie, som kan holde de fleste studerendes interesse fanget på trods af det besvær og den midlertidige frustration, der er en naturlig del af at lære et nyt sprog.

Teksten står på s. T3–T14, reproduceret fra en moderne udgave.¹ Gloser og noter til teksten står på s. 1–60, og der er en indeks til gloserne på s. 61–67. Gloselisten er temmelig omfattende, den medtager også nogle af de mest almindelige tegn, og det er ikke meningen, at de studerende skal slå særlig meget op i ordbøger. Men *når* man slår noget op skal man være opmærksom på, at ordbøger over moderne kinesisk duer dårligt til klassisk kinesisk. Det er to forskellige sprog, mange ord har skiftet betydning. Et enkelt eksempel er *zài* 再, som på klassisk kinesisk betyder ‘to gange’. Den betydning finder man slet ikke i en moderne kinesisk ordbog, og den primære moderne betydning, ‘igen’, ses ikke i klassiske tekster. Den forskel har ført til mange latterlige fejloversættelser af studerende og en gang imellem af forskere, som burde vide bedre. Og *zài* er kun ét af hundreder af ‘falske venner’ i klassisk kinesisk.

En fyldestgørende kinesisk–engelsk ordbog for klassisk kinesisk findes ikke, men jeg anbefaler nybegyndere at bruge denne:

Mathews, R. H.: *Mathews' Chinese–English dictionary*. Orig. 1931; rev. udg. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1943. Mange senere genoptryk.

Den er utilfredsstillende, blandt andet fordi den blander moderne og klassiske betydninger sammen i én pærevælling, men for ikke så mange år siden var den standardordbogen for både moderne og klassisk kinesisk. En af mine studiekammerater navngav i 1968 sin søn Mattias efter den. I dag bruges Mathews ikke særlig meget, da vi har meget bedre kinesisk–engelsk ordbøger (og en kinesisk–norsk) for moderne kinesisk, og nogle fremragende kinesisk–kinesisk ordbøger for klassisk kinesisk. Desværre plejer nybegyndere i klassisk kinesisk endnu ikke at kunne tilstrækkelig meget moderne kinesisk til at bruge disse klassiske ordbøger, og derfor er jeg nødt til at anbefale brugen af Mathews. Hvis man er interesseret i at gå videre med klassisk kinesisk skal man dog hurtigst muligt gå over til de kinesiske ordbøger og vænne sig til at bruge dem.

I gloselisten har vi oversat definitionerne fra kinesiske ordbøger og opslagsværker. Det har været svært at bestemme, hvor mange af et ords betydninger skal

1. *Shǐ jì* 史記, kritisk udg., 10 bd., Běijīng: Zhōnghuá Shūjú, 1962. Juàn 109, s. 2867–2878.

med, og generelt har vi nok medtaget for mange. For at lette forvirringen lidt har vi ofte indsat en hånd 手, der peger på den betydning, der gælder, første gang ordet bliver brugt i teksten.

Der er også nogle steder, hvor vi kun medtager en usædvanlig betydning. I disse tilfælde skriver vi ‘. . . ;’ foran definitionen for at markere, at en eller flere mere almindelige betydninger er udeladt.

Den udtale, som vi angiver for et tegn, er den som ses i moderne kinesiske ordbøger over klassisk kinesisk. Vesterlandske ordbøger, lærebøger og studier giver tit nogle ældre udtaler, som ikke længere følges i Kina (fastland, Tái wān, Hong Kong). For eksempel har man tidligere udtalt tegnet 騎 *qí* når det er et verbum, ‘at ride’, og *jì* når det er et substantiv, ‘en ridder’, men i Kina i dag læses tegnet *qí* i begge betydninger. Mange vesterlandske lærere og forskere holder fast ved de gamle udtalemåder, mens vi synes det er mere fornuftigt at følge hvad kineserne gør i dag.

En utrolig vigtig bog for alle, der beskæftiger sig med klassisk kinesisk, er:

Pulleyblank, Edwin G.: *Outline of Classical Chinese grammar*. Vancouver: University of British Columbia Press, 1995.

Den er langt den bedste beskrivelse vi har på engelsk af det klassiske sprog som helhed, den er ikke svær at læse, og den er nem at slå op i. I noterne citerer vi den tit.

Forståelsen af en klassisk kinesisk tekst kræver viden om den sammenhæng, den er skrevet i. Dette gælder selvfølgelig for alle sprog, men i særlig høj grad for klassisk kinesisk, hvor ordene har mange betydninger og der ikke er bøjninger, der gør en sætnings struktur synlig. Meget tit kan en sætning analyseres grammatisk på flere vidt forskellige måder, og det er kun læserens viden om, hvad teksten drejer sig om, der gør det muligt at vælge den rigtige analyse. Derfor er det vigtigt, når man begynder på Lǐ Guǎngs biografi, at vide noget om Hàn-Kinas kultur og historie. Som et minimum må man læse eller genlæse kapitlet om Hàn-perioden i en lærebog i Kinas historie. Det vil også være en god ide at læse denne bog:

Pirazzoli-t’ Serstevens, Michèle: *The Han Dynasty*, tr. by Janet Seligman. New York: Rizzoli, 1982.

Den er ganske god, og let læst. En god bog at slå op i, som vi tit henviser til i noterne, er:

The Cambridge history of China, vol. 1: *The Ch'in and Han empires, 221 B.C. – A.D. 220*. Cambridge University Press, 1986.

Embedstitler er fra mange synsvinkler uinteressante, men læseren er nødt til at tage stilling til dem og finde rimelige oversættelser. Der forekommer mange af dem i teksten. Han-dynastiets forvaltningssystem er beskrevet i detaljer i en kedelig men uundværlig bog:

Bielenstein, Hans: *The bureaucracy of Han times*. Cambridge University Press, 1980.

Den giver bl.a. en næsten komplet liste over Han-dynastiets embedstitler med forslag til engelske oversættelser. Vi tager de væsentligste informationer med fra Bielenstein, og giver hist og her forslag til danske oversættelser.

Det bedste opslagsværk for stednavne er:

Tán Qíxiāng 谭其骧 (red.): *Zhōngguó lìshǐ dìtújí* 中国历史地图集. *Dì èr cè: Qín, Xī Hàn, Dōng Hàn shíqī* 第二册: 秦、西汉、东汉时期. Shànghǎi: Dìtú Chūbǎnshè, 1982.
Engelsk titel: *The Historical atlas of China*. Vol. 2: *Qin Dynasty period; Western Han and Eastern Han Dynasties period*.

I noterne giver vi cirka-lokaliseringer for alle stednavne, oftest efter denne bog. Alle stednavne i teksten er også vist på kortet, s. xxi.

Shǐ jì er en spændende bog, værd at læse mere om og fra. Vi har taget en del oversættelser og studier med i bibliografien s. viii–x, men man kan starte med afsnittet om den i denne bog:

Watson, Burton: *Early Chinese literature*. New York & London: Columbia University Press, 1962. S. 92–103.

En hel del af *Shǐ jì*-teksten blev kopieret ind i en anden vigtig historisk bog, *Hàn shū* 漢書, af Bān Gù 班固 (32–92 e.v.t.).² Bān Gù ændrer tit i teksten, åbenbart for at gøre den mere forståelig, og det kan være nyttigt at se på denne paralleltekst når *Shǐ jì*-teksten er svær at forstå. I noterne citerer vi nogle af de mest interessante varianter i *Hàn shū*-teksten.

2. *Hàn shū* 漢書, kritisk udg., 12 bd., Běijīng: Zhōnghuá Shūjú, 1962. Juàn 54, s. 2439–2450.

Der findes mindst to gode oversættelser af Lǐ Guǎngs biografi i *Shǐ jì*:

Watson, Burton (overs.): *Records of the Grand Historian: Han Dynasty II*. Rev. ed. Hong Kong & New York: Columbia University Press, 1993. S. 117–128.

Báihuà Shǐ jì 白话史记. 2 bd., Chángshā: Yuè-Lù Shūshè 岳麓书社, 1987. Bd. 2, s. 944–951.

Man kan bruge én eller begge som hjælp mens man læser teksten – det er ikke snyd, bare sund fornuft. Man kan f.eks. læse 10–15 linier, gøre et godt forsøg på at forstå dem uden oversættelsen, og derefter checke sin forståelse mod oversættelsen. Når det viser sig, at man ikke er kommet til samme forståelse som oversættelsen, kan man så bruge noget tid på at spekulere over, hvordan oversætteren har tænkt. Ingen af oversættelserne er 100% korrekt, og en studerendes afvigende opfattelse er ikke altid forkert. Når man på denne måde er nået til en forståelse af et stykke af teksten vil det være en god ide at læse det højt nogle gange for at få både gloserne og de grammatiske strukturer til at sidde fast. Det er vigtigt at læse *højt* – ellers er det for nemt at ‘snyde’.

...

Denne bog startede som et sæt håndskrevne gloser, på engelsk, som jeg et par gange i 1980'erne brugte i undervisning i ‘klassisk kinesisk for noget viderekomne’. Thomas Meldgaard oversatte gloserne til dansk og supplerede med mange flere gloser og noter, så de kunne bruges af begyndere. Jeg har i efterårssemestrene 1999 og 2000 brugt dem i begynderundervisning ved Asien-Instituttet, Københavns Universitet, og i den process suppleret med endnu flere gloser og noter.

Vi vil gerne takke alle de studerende, der har været med til at rette denne bog til og gøre den så korrekt og brugelig, som den nu en gang er. En bog som denne er en stor bunke detaljer, og vi er meget bevidste om, at der må restere mange fejl og mangler. Lærere og studerende, som bruger bogen, opfordres hermed til at sende kritik og forbedringsforslag om stort og småt til os, for eksempel til e-mail adressen <dwag@alum.mit.edu>.

Bibliografi

- Allen, Joseph Roe III: "An introductory study of narrative structure in *Shi ji*", *CLEAR [Chinese literature: Essays, articles, reviews]* 1981, **3.1**: 31–66.
- Bǎihuà Shǐ jì* 白话史记 . 2 bd., Chángshā: Yuè-Lù Shūshè 岳麓书社, 1987.
- Bielenstein, Hans: *The bureaucracy of Han times*. Cambridge University Press, 1980.
- Bodde, Derk: *Statesman, patriot, and general in ancient China: Three Shih chi biographies of the Ch'in dynasty (255–206 B.C.)*. 1940.
- Chavannes, Édouard (tr.): *Les mémoires historiques de Se-ma Ts'ien*. 6 vols., Maisonneuve, Paris, t. 1, 1895; t. 2, 1897; t. 3, 1898; t. 4, 1901; t. 5, 1905; t. 1–5 repr. Paris: Maisonneuve, 1967. T. 6, ed. and completed by Paul Demiéville, Max Kaltenmark, & Timoteus Pokora, 1969. T. 1, pp. i–ccxlix: "Introduction".
- Cohen, Alvin: "Avenging ghosts and moral judgement in ancient Chinese historiography: Three examples from *Shi ji*". S. ••• i Sarah Allan & Alvin P. Cohen (red.): *Legend, lore and religion in China: essays in honor of Wolfram Eberhard on his seventieth birthday*. San Francisco: Chinese Materials Center, 1979.
- Dawson, Raymond (tr.): *Sima Qian: Historical records*. Oxford University Press, 1994. (Oversætter kapitlerne om Qin).
- Dawson, Raymond: *A new introduction to Classical Chinese*. Oxford: Clarendon Press, 1986.
- Durrant, Stephen W.: "Self as the interaction of traditions: The autobiographical writings of Ssu-ma Ch'ien", *Journal of the American Oriental Society* 1986, **106.1**: 33–40.
- Durrant, Stephen: "Ssu-ma Ch'ien's conception of Tso chuan", *Journal of the American Oriental Society* 1992, **112.2**: 295–301.
- Durrant, Stephen: *The cloudy mirror: Tension and conflict in the writings of Sima Qian*. Albany, NY: SUNY Press, 1995.
- Dzo, Ching-chuan: *Sseu-ma Ts'ien et l'historiographie chinoise*. Paris 1978.
- Fuller, Michael: *An introduction to literary Chinese*. Cambridge, Mass. & London: Harvard University Asia Center, 1999.
- Hardy, Grant R.: "Form and narrative in Ssu-ma Ch'ien's *Shih-chi*", *CLEAR [Chinese literature: Essays, articles, reviews]* 1992, **14**: 1–23.
- Hervouet, Yves: "La valeur relative des textes du Che-ki et du Han-chou". *Mélanges de sinologie offerts à Monsieur Paul Demiéville*. 2 vols., Paris 1966–74. Vol. 2, s. 55–76:
- Ho Ping-ti: "Records of China's grand historian: Some problems of translation", *Pacific affairs* 1963, **36.2**: 171–182.
- Hulsewé, A. F. P.: "The problem of the authenticity of *Shih chi* 123, the memoir on Ta Yüan", *T'oung-pao* 1975, **61**: 83–147.
- Karlgren, Bernhard: "Sidelights on Si-ma Ts'ien's language", *Museum of Far Eastern Antiquities, Bulletin* 1970, **42**: 297–310.
- Konrad, N. I.: "Polybius and Ssu-ma Ch'ien", *Soviet sociology* 1967, **5.4**: 37–58.
- Lai Chi-kong: "Ssu-ma Ch'ien as a Confucian historian", *Chinese culture* 1987, **28.1**: 1–22.
- Loewe, Michael: [anmeldelse af flere oversættelser af *Shi ji*], *T'oung-pao* 1998, **84.1/3**: 153–167.
- Lu Zongli: "Problems concerning the authenticity of *Shih-chi* 123 reconsidered", *CLEAR [Chinese literature: Essays, articles, reviews]* 1995, **17**: 51–68.
- Maspero, Henri 1925 'Le roman de Sou Ts'in', s. 127–141 i *Études asiatiques publiées à l'occasion du vingt-cinquième anniversaire de l'École Française d'Extrême-Orient*. Paris: Librairie Nationale d'Art et d'Histoire.
- Mathews, R. H.: *Mathews' Chinese-English dictionary*. Orig. 1931; rev. udg. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1943. Mange senere genoptryk.
- Nienhauser, William H.: "Historians of China", *CLEAR [Chinese literature: Essays, articles, reviews]* 1995, **17**: 207–216.
- Pirazzoli-t'Serstevens, Michèle: *The Han Dynasty*, tr. by Janet Seligman. New York: Rizzoli, 1982.
- Pokora, T.: [anmeldelse af en russisk oversættelse af *Shǐ jì*], *Orientalistische Literaturzeitung* 1980, **75.4**: 392–396.
- Pulleyblank, Edwin G.: *Outline of Classical Chinese grammar*. Vancouver: University of British Columbia Press, 1995.
- Shadick, Harold: *A first course in literary Chinese*. 3 bd., Ithaca & London: Cornell University Press, 1968.

Steinen, D. von den: "Das 61. Kapitel des Schi Gi deutsch: Zur Geisteshaltung von Si-ma Tsién", *Sinica* 1933, **8**: 229–232.

Tán Qíxiāng 譚其驤 (red.): *Zhōngguó lìshǐ dìtújí* 中国历史地图集 . *Dì èr cè: Qín, Xī Hàn, Dōng Hàn shíqī* 第二册: 秦、西汉、东汉时期 . Shànghǎi: Dìtú Chūbǎnshè, 1982. Engelsk titel: *The Historical atlas of China*. Vol. 2: *Qin Dynasty period; Western Han and Eastern Han Dynasties period*.

The Cambridge history of China, vol. 1: *The Ch'in and Han empires, 221 B.C. – A.D. 220*. Cambridge University Press, 1986.

Wang Zhongshu: *Han civilization*. New Haven & London: Yale University Press, 1982.

Watson, Burton (overs.): *Records of the Grand Historian*. Rev. udg., 3 bd., Hong Kong & New York: Columbia University Press, 1993.

Watson, Burton: "The Shih chi and I", *CLEAR [Chinese literature: Essays, articles, reviews]* 1995, **17**: 199–206.

Watson, Burton: *Early Chinese literature*. New York & London: Columbia University Press, 1962. S. 17–120: 'History'.

Watson, Burton: *Ssu-ma Ch'ien, Grand Historian of China*. New York: Columbia University Press, 1958.

***Ri shōgun retsuden* – fortællingen om Li Guang som kanbun**

Mikkel Lotz Felter

Fordringerne for at aflægge afsluttende sprogrprøve i klassisk japansk ved Københavns Universitet omfatter et pensum på 10 normalsider *kanbun* svarende til længden af Sima Qians biografi om Li Guang. Det følgende giver derfor som et supplement til lærebogens kinesiske del en kort indføring i, hvordan teksten kan anskues fra en japansk synsvinkel. Afsnittet slutter med en fortegnelse over *kanbun*-relevant litteratur tilgængelig i København. Denne fortegnelse gentager ikke værkerne nævnt i den foranstående kinesiskorienterede bibliografi, og tilsvarende indeholder dette afsnit ikke et egentligt glossar, da et sådant kan findes ovenfor. Det følgende er med andre ord ikke beregnet til at blive anvendt løsrevet fra de forudgående dele af bogen.

Hvad er kanbun?

I snæver forstand betyder *kanbun* 漢文 (også transskriberet *kambun*) ikke andet end poesi og prosa skrevet på klassisk kinesisk af kinesere eller andre folk, primært japanere og koreanere. Som i det følgende bruges ordet imidlertid ofte synonymt med *kanbun kundoku* 漢文訓讀, der er den traditionelle japanske metode til at læse de pågældende tekster med japanificeret udtale og grammatik. *Kanbun* har således fra første færd i første række været et skriftligt sprog. *Kanbun*-tekster kan opdeles i tre typer efter deres fremtrædelsesform: 1. *hakubun* 白文, dvs. den rå kinesiske tekst uden hjælpetegn, 2. udgaver med hjælpetegn og 3. *kakikudashibun* 書下文, hvor alle tegnombytninger er gennemført og endelser tilføjet. *Kakikudashibun* fremstår på overfladen som en almindelig japansk tekst.

Om end *kangaku* 漢學 (kinesiske studier) ikke længere nyder samme fortrinnsret i det japanske undervisningssystem som i Edo-tiden, undervises der fortsat i *kanbun* i gymnasierne, og et minimum af kendskab til denne sprogform kan derfor siges at være en del af det japanske dannelsesbegreb. Ved at lære at læse *kanbun* opnår man som japanskstuderende konkret tre ting:

For det første får man en måske fortegnet, men alligevel direkte adgang til klassiske kinesiske tekster, hvorved et enormt kulturdyb åbner sig – selv tekster skrevet i Korea kommer i princippet inden for rækkevidde. (For kinesiskstuderende vil beherskelse af *kanbun* i øvrigt tilsvarende give bedre muligheder for at bruge japanske tekstudgaver af klassikerne.)

For det andet får man adgang til den meget store mængde japanske tekster, der er skrevet og beregnet til at blive læst som *kanbun*: både klassisk litteratur og historiske kilder som fx officielle dokumenter forfattet helt frem til den amerikanske besættelse. Som eksempel på skønlitteraturen kan man nævne Rai San'yōs *Nihon gaishi*.

For det tredje får man bedre indsigt i japansk sproghistorie, idet *kanbun* har haft meget stor indflydelse på udviklingen af både moderne og klassisk japansk: Som et medium opstået til at slå bro mellem to meget forskellige sprog gav det stødet til en lang række nyudviklinger i målsproget, klassisk japansk, og mange af de derved opståede konstruktioner lever stadig i bedste velgående.

...

Genetisk som oversættelsesmæssigt kan det problematiseres, hvordan *kanbun* skal klassificeres i forhold til japansk og kinesisk. Det giver sig selv, at klassiske kinesiske tekster skrevet af kinesere eller for den sags skyld koreanere ikke er beregnet til at blive læst som *kanbun*, men situationen er mere uklar, for så vidt angår tekster skrevet af japanere. Visse forskere anser de japanskskabte tekster for at være skrevet i en sprogform, der er mere klassisk japansk end klassisk kinesisk, mens andre nøjes med at betone den stærke japanske afsmitning på, hvad de fortsat anser for en form for klassisk kinesisk. Denne uklarhed, der også har konsekvenser for synet på, hvor stort et element af oversættelse, der indgår i læsningen og skrivningen af teksterne, afspejles i de mange, indbyrdes afvigende forsøg på at finde en passende engelsk betegnelse for *kanbun*: *variant Chinese*, *Quasi-Chinese*, *Sino-Japanese*

m.fl. På japansk er man i de senere år begyndt at bruge betegnelsen *hentai kanbun* 變體漢文 (forvansket kinesisk tekst) om de japanskskabte *kanbun*-tekster. Dette må indebære, at de bliver opfattet som en afart af kinesisk, men der er ikke konsensus om sagen.

Uanset betegnelsen gælder det dog, at hovedparten af *kanbun*-teksternes vokabular er hentet fra kinesisk, mens deres grammatik står japansk langt nærmere: Syntaksen er med enkelte afvigelser rent japansk, mens morfologien er en forsimplet og i brug og betydning noget omdannet udgave af det klassiske japanske bøjningssystem. Disse forhold har to konsekvenser: 1. Klassifikatorisk antyder de, at *kanbun* måske kan anskues som et atypisk pidginsprog (jf. den ovennævnte brofunktion). 2. Stilistisk betyder de endvidere, at en *kanbun*-tekst vil have et stereotyp og "hårdt", kinesisk præg sammenlignet med en tekst, der anvender japansk vokabular og fuld morfologi. Denne stil ansås for at være efterstræbelsesværdig inden for de fleste mandsdominerede områder, og dette formodes at være den afgørende grund til *kanbun*'s tidligere udbredelse og livskraft i det japanske kulturrum.

Hvordan læses *kanbun*?

De store forskelle på kinesisk og japansk nødvendiggør omfattende modifikationer, før en – mere eller mindre – kinesisk tekst kan læses med japansk udtale. Dette indebærer for det første ombytning af tegnrekkefølgen, så den bringes i overensstemmelse med japansk syntaks, for det andet tilføjelse af bøjningsendelser o.a. i overensstemmelse med japansk morfologi. Udførlig omtale af metoderne til at foretage disse ændringer findes i lærebøgerne nævnt nedenfor, men her følger nogle hovedtræk.

Syntaktisk er japansk et SOV-sprog, dvs. at den grundlæggende ledrækkefølge er subjekt-objekt-verbum, mens kinesisk er et SVO-sprog, dvs. grundlæggende rækkefølge subjekt-verbum-objekt. For at kunne læse en kinesisk tekst som *kanbun* må man derfor ombytte leddene, ikke kun verbum/objekt, men også fx kopula/subjektsprædikat og negation/prædikat. Heldigvis står relativsætninger og andre attributter dog for deres kerne også på klassisk kinesisk, men ikke desto mindre kan ombytninger på op til 5 niveauer være nødvendige. Til angivelse heraf anvendes de

så kaldte *kaeriten* 返點, der står *til venstre under* de tegn, der skal flyttes. I den uombyttede *kanbun*-tekst optræder *kaeriten* i omvendt rækkefølge; når rækkefølgen er bragt i orden, står de tilhørende tegn i overensstemmelse med japansk syntaks. Det betyder i praksis, at *kaeriten* i første række angiver overspringninger, og at man bevæger sig nedefra og op i hierarkiet.

Bemærk, at visse tegn (oftest med modal betydning) må læses to gange i den japanske version. Disse kaldes *saidoku moji* 再讀文字. Dette gælder fx negationen 未, der læses *imada . . . -zu*, hvor sætningens prædikat står før bindestregen.

Morfologisk er kinesisk i modsætning til japansk isolerende, og bøjninger findes ikke. Endelser og postpositioner må derfor tilføjes, hvilket sker med *katakana* skrevet *til højre* for det relevante tegn. For *saidoku moji* gælder det, at endelsen i forbindelse med tegnets anden optræden står til højre som normalt, mens en evt. endelse i forbindelse med første optræden (fx *-da* i *imada . . . -zu*) angives *til venstre*. Udtalen af hele ord ses lejlighedsvis angivet, fx i forbindelse med navne, og skrives da med *hiragana til højre* for tegnet.

I denne forbindelse må det nævnes, at der er store forskelle mellem, hvor meget de forskellige tekstudgaver formoder bekendt. Ældre udgaver er karrige med oplysningerne og giver fx sjældent udtalen af 不, ligesom de tit også vil undlade at markere, at det forudgående prædikat skal stå i *mizenkei*. Senere udgaver vil give udtalen af 不 – nogle dog kun hvis den ikke er . . . -zu, mens andre altid giver både udtalen og den forudgående *mizenkei*-form. Hvis man vælger en gammel udgave, bør den være fra efter 1912, som var det år, da de hidtil konkurrerende traditioner blev ensrettet af det japanske undervisningsministerium.

Specielt om *Ri shōgun retsuden*

Sima Qians fortælling er velegnet, når man vil læse *kanbun* for første gang. Den mest effektive fremgangsmåde er først at fremskaffe de(n) ønskede tekstudgave(r), Komai & Rohlichs og Crawcours lærebøger (alt dette evt. i kopi) samt en *kanwa*-ordbog. Det, at teksten er fyldigt glosseret, betyder ikke, at det er en god idé at undvære ordbogen. Det anbefales også at købe Pulleyblanks grammatik. Gennemgå dernæst Komai & Rolich under løsning af opgaverne. Suppler med videre læsning i

Crawcour og Pulleyblank, da de grammatiske forklaringer ikke altid er udtømmende. Kapitel 9-10 i Komai & Rolich kan evt. udelades, da de især omhandler spørgsmål og indirekte tale, emner, der ikke er så relevante i forbindelse med denne tekst. Læs først derefter teksten – det kan anbefales i første omgang at skrive en del af teksten ud i *kakikudashibun* og dansk oversættelse. Det giver sig selv, at det er en god ide at få hjælp af en lærer undervejs.

Her følger nogle fingerpeg, der supplerer afsnittet med gloser og noter i bogens kinesiske del. Linjenumrene refererer til Fuzanbō-udgaven, jf. nedenfor.

Linje	Tegn	Bemærkninger
1	者	Her tematisk postposition: <i>wa</i> .
	日	Læses her <i>iu</i> , ikke <i>iwaku</i> som normalt (fx linje 8).
	逐	Kaeriten anbringes mellem de to led i et kompositum. Det er således sekvensen 逐得, der skal flyttes.
8	惜	Endelsen i <i>oshi</i> er udeladt, da den er regelmæssig. Dette er et generelt træk ved udgaven.
	如	Læses <i>moshi</i> ; angiver konditionalis.
8-9	豈 …哉	<i>ani. . . ya</i> , se Crawcour s. 55.
13	無雙	Her og mange andre steder er nari udeladt, → 8.
14	之 乃	Læses her <i>kore</i> , ikke <i>no</i> . <i>sunawachi</i> .
17	將	<i>hikiite</i> .
19	且	Saidoku moji: <i>masa ni . . . -n to su</i> .
20	亡	<i>ushinatte</i> .
21	身自	<i>mizukara</i> .
24	立 留	<i>tachidokoroni</i> , med det samme. <i>todomaru</i> , blive her.

- 25** 以… 為 不 *wo motte . . . to nasu*, anse nogen for noget, se Crawcour s. 8-9.
Udtalen er angivet, da den er *-ji* (neg. intentionalis) i stedet for det normale *-zu* (sammenlign med teksten i linje 28!). Det følgende tegn 敢 *aete* er modalt, se Pulleyblank s. 122 og Crawcour s. 22, 52.
- 26** 所 即 *Bakari.*
moshi . . . ikani (semu), hvad skal vi gøre, hvis. . .
- 32** 之 Læses her *yuku*, jf. →14.
- 41** 咸 *mina.*
- 42** 雖 *(ie)domo*, angiver koncessiv: selvom, skønt
- 45** 城 Bemærk, at dette tegn på kinesisk snarere betyder (befæstet) by end borg (*shiro*).
- 51** 行 Det lille hjælpetegn til højre angiver, at tegnet redupliceres: *yukyuku*.
- 57** 居無 何 Læses *iru koto ikubaku mo naku*, kort tid efter.
- 65** 莫能 Skal ikke læses *awazu*, men *yoku . . . nashi*: der var ingen, der kunne. . .
- 67** 盡 *kotogotoku*, hver og en, ikke *tsuku*. Andre tekstudgaver angiver i øvrigt, at det forudgående 不 skal læses *-zareba*, hvilket giver bedre mening end denne udgaves *-zaru*. Det samme gælder den følgende sætning samt enkelte sætninger sidst i teksten.
- 70** 數 Jf. → 51.
- 74** 可 Læses her *bakari*.
- 76** 胡虜 易與 耳 *Koryo wa kumi shi yasuki nomi*, de barbarer er lette nok at stå mål med!

- 80** 自 Læses her *yor*i, fra.
- 82** 幾 *hotondo*, næsten alle.
- 89** 自 Med dette tegn indledes tekstens længste sætning, der omdannet til *kanbun* dog let falder i flere kortere. Det er værd at bemærke, at den selv læst ud i ét stadig er kortere end mange sætninger i almindelig japansk prosa.
- 91** 豈… 邪 *ani . . . ka*, → 8-9.
- 94** 所以 *yuen*, grund, årsag, se Crawcour s. 14.
- 96** 良久 *yaya*, meget, ganske.
- 101** 一 *hitotabi*.
- 102** 以為 *omoeraku*. Citerer kejserens tanker. Se Crawcour s. 8 vedr. *ku-gohô*.
- 138** 令 Udgavens *kaeriten* er forkert: Det skal være et *san-ten*, ikke et *ni-ten*.
- 139** 圍擊 *Kaeriten*'et gælder hele sammensætningen.
- 141** 目 丿 er postappositionelt.
- 盡 *kotogotoku*, hver og en → 67.
- 143** 自 → 80.
- 148** 自 *Onozukara*, af sig selv.

Tekstudgaver i København

NN ed. 1911: *Kanbun taiki* bd. 11. Tokyo: Fuzanbô. Findes på AI's bibliotek under KIN ALM. Sin alder og andre ulemper til trods nok den mest anvendelige udgave i København. Indeholder diverse kommentarer sat med mindre typer inde i teksten.

Kokumin bunko kankôkai (ed.). 1924: *Kokuyaku kanbun taikai, Shiki 4*. Tokyo: Kokumin bunko kankô kai. Indeholder dels en tekst med *kaeriten*, men uden endelser, dels teksten i *kakiku-dashibun*, der kan bruges som "facitliste". Der er dog mange mindre afvigelser i forhold til Fuzanbô-udgavens hjælpetegn. Findes på KB.

Det kan være en overvejelse værd at købe en nyere tekststudgave hjem fra Japan eller at få den bestilt fra et bibliotek i Europa. Dette skyldes især, at nyere udgaver er en del udførligere i angivelsen af de japanske læsninger, jf. ovenfor, men i øvrigt er de også bedre trykt, og kommentarerne medtager resultaterne af senere forskning.

Grammatikker og andre hjælpemidler

Som supplement til bibliografien i lærebogens indledning følger her en udvalgt fortegnelse over værker, der behandler *kanbun* ud fra en sproglig synsvinkel. Med to undtagelser kan de alle lånes eller benyttes på biblioteker i København. Ud over de her nævnte bøger bør japanskstuderende med interesse for *kanbun* huske, at den sinologiske tradition i Japan er gammel og stærk og har kastet mange læseværdige værker af sig både vedrørende sprog og realia.

Aldridge, Edith: "Hentai Kambun Perspective on Short Scrambling", *Journal of East Asian Linguistics* vol. 10, 2001. Argumenterer syntaksteoretisk for, at *hentai kanbun* er godt japansk, ikke dårligt kinesisk.

Backus, Robert L.: "Kambun" [sic], *Kodansha Encyclopedia of Japan* bd. 4. Tokyo: Kodansha, 1983. Giver en god indføring i begrebet *kanbun*.

Crawcour, Sydney: *An Introduction to Kambun* [sic]. Ann Arbor: Center for Japanese Studies, 1965. Meget udførlig og systematisk, men indeholder ingen øvelser. Bygger primært på kinesiske tekster. Godt index, ingen bibliografi. Kan med fordel anvendes sammen med Komai & Rohlich.

Kluge, Inge-Lore, überarbeitet und herausgegeben von Hannelore Eisenhofer-Halim: *Kanbun. Ein Lehr- und Übungsbuch (Europäische Hochschulschriften, Reihe XXVII: Afrikanische und Asiatische Studien, Band 62)*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1997. Så omstændelig som titlen, men indeholder øvelser (med løsninger) og dækker visse emner bedre end Crawcour og Komai & Rohlich. Svær at finde rundt i. Intet index, kort bibliografi over *kanbun*-lærebøger o.l. på japansk.

Komai, Akira & Rohlich, Thomas H.: *An Introduction to Japanese Kanbun*. Nagoya: The University of Nagoya Press, 1988. Præsenterer de grundlæggende konstruktioner med tilhørende øvelser uden løsninger. Bygger på japanskfattede tekster og japansk terminologi. Mange sjskefejl i tegnbrug og *kaeriten*-angivelser, men alligevel nok den bedste lærebog til selvstudium i København. Index, ingen bibliografi.

Lewin, Bruno: *Abriss der japanischen Grammatik auf der Grundlage der klassischen Schriftsprache*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1959. Hvis morfologien ikke er helt præsent . . .

Loveday, Leo J.: "Japanese Sociolinguistics: An Introductory Survey", *Journal of Pragmatics* vol. 10, 1986. Sætter *kanbun*, der dog ikke er artiklens hovedemne, ind i en større sociolinguistisk sammenhæng.

Miller, Roy Andrew: *The Japanese Language*. Chicago: University of Chicago Press, 1967. Giver en gennemgang af dele af *kanbun*'s udviklingshistorie. Længere eksempel fra *Lunyu*.

Minegishi Akira: *Hentai kanbun*. Tokyo, Tôkyôdô, 1986. Den første monografi, der kun behandler *hentai kanbun*, dvs. de japanskfattede *kanbun*-tekster. Findes ikke på biblioteker i København.

Miner, Earl, Odagiri Hiroko & Morrell, Robert E.: *The Princeton Companion to Classical Japanese Literature*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1985. "Part Three. Major Authors and Works" indeholder en del biografiske oplysninger, "Part Six. Collections, Kinds, Criticism; Buddhism and Confucianism; Dictionaries" afsnit L, P og Q giver koncise besked om kinesisk og kinesisksproget litteratur og ordbøger hertil *ud fra en japanologisk synsvinkel*. Særlig ved læsning af tekster som *Nihon Gaishi* kan de øvrige deles faktuelle oplysninger også være særdeles hjælpsomme.

Morohashi, Tetsuji: *Dai kanwa jiten*. Tokyo: Taishukan Shoten, 1955-1960. Den største eksisterende japanske tegnordbog. Et standardværk til både klassisk japansk og klassisk kinesisk.

Ozaki Yûjirô et al.: *Kadokawa hikkei kanwa jiten*. Tokyo: Kadokawa shoten, 1996. En af mange nyttige tegnordbøger til japansk skolebrug. Denne kan særlig anbefales, da den medtager pinyin-udtalen og en del komposita, for udvalgte tegns vedkommende endvidere etymologier og eksempelsætninger. Findes ikke på biblioteker i København.

Pulleyblank, Edwin G.: *Outline of Classical Chinese Grammar*. Vancouver: University of British Columbia Press, 1995. Må trods det rent kinesiske sigte anbefales særskilt også for japanskstuderende.

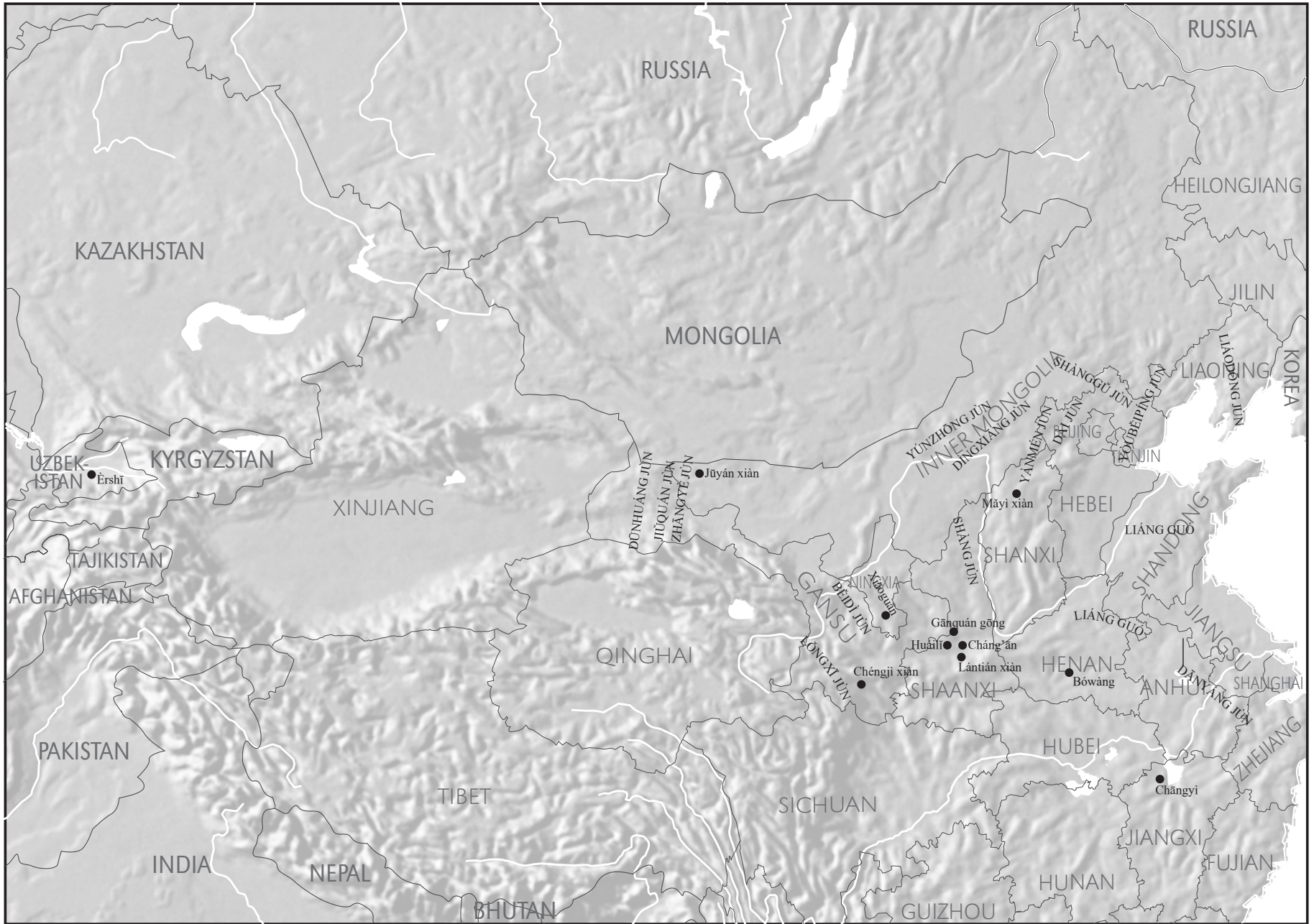
Rabinovitch, Judith N: "An introduction to *hentai kambun* [variant Chinese], a hybrid Sinico-Japanese used by the male elite in premodern Japan", *Journal of Chinese Linguistics* vol. 24 no.1 (Jan 1996). En fremragende artikel – hvis den havde været ordentligt gennemarbejdet. Manglerne til trods meget læseværdig for sine eksempler og oplysninger.

Sansom, George B: *A Historical Grammar of Japanese*. London, Oxford University Press, 1968.
Særlig kapitel 1 er relevant.

Seeley, Christopher: *A History of Writing in Japan*. Leiden, E. J. Brill, 1991. Benytter knap nok ordet *kanbun*, men har ikke desto mindre mange relevante kommentarer. Betoner koreansk indflydelse.

Shibatani, Masayoshi: *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
Nogle bemærkninger om *kanbun* med særligt henblik på postpositionsbrugen på klassisk japansk.

Tôdô Akiyasu: *Kango to nihongo*. Tokyo, Yûei shuppan, 1969. Behandler forholdet mellem japansk og kinesisk og omtaler i den forbindelse *kanbun*. Længere afsnit om klassisk kinesisk syntaks.

RUSSIA

RUSSIA

HEILONGJIANG

KAZAKHSTAN

MONGOLIA

JILIN

LIAONING

KOREA

KYRGYZSTAN

UZBEKISTAN

XINJIANG

Juyan xian

YUNZHONG JUN
INNER MONGOLIA
DINGXIANG JUN

SHANGGU JUN
DE JI JUN
YANMIEN JUN
BEI BEIPING JUN
TONGJIN

LIANG GUO
LIAODONG JUN

HEBEI

LIANG GUO

TAJIKISTAN

AFGHANISTAN

QINGHAI

XINJIANG
BEIDI JUN
GANSU
LONGXI JUN

SHANXI
SHANG JUN

LIANG GUO

SHANDONG

JIANGSU
DANWANG JUN

HENAN

Bowang

SHANGHAI

PAKISTAN

TIBET

SICHUAN

HUBEI

Changyi

ZHEJIANG

INDIA

NEPAL

BHUTAN

JIANGXI

FUJIAN

GUIZHOU

HUNAN

Gloser og noter til *Shi ji, juan 109*

將軍	<i>jiāngjūn</i>	General. 將 → 1.
列傳	<i>lièzhuàn</i>	Biografi.
1 隴西 [郡]	Lǒngxī [jùn]	Kommandantur nær Lánzhōu 蘭州 , Gānsù (Tán Qíxiāng, 33–34(5)7).
成紀 [縣]	Chéngjì [xiàn]	Præfektur 30 里 nord for nutidens Qín’ān 秦安 amt, Gānsù (Tán Qíxiāng, 33–34(5)8).

Hàn-riget var opdelt i et antal administrative enheder, som man oftest betegnede *jùn* 郡, og hver af disse var opdelt i *xiàn* 縣. Antallet af de store enheder varierede i løbet af Hàn-perioden mellem 57 og 103, og der var typisk 20–30 *xiàn* i hver. De gængse engelske oversættelser er ‘commandery’ for *jùn* og ‘prefecture’ for *xiàn*; vi foreslår de danske oversættelser ‘kommandantur’ og ‘præfektur’.

Når en af de store enheder blev givet som len til en person, blev den oftest kaldt en *guó* 國 i stedet for *jùn*; personen blev kaldt en *wáng* 王. De almindeligste engelske oversættelser er ‘king’ eller ‘prince’ for *wáng* og ‘kingdom’ eller ‘principdom’ for *guó*. Vi foreslår ‘fyrste’ og ‘fyrstendømme’ på dansk.

En af de større eller mindre enheder kunne også gives som mindre betydningsfuldt len til en person, som så blev kaldt en *hóu* 侯; lenet blev kaldt en *hóuguó* 侯國. Standardoversættelserne til engelsk er ‘marquis’ og ‘marquissate’, og vi foreslår ‘markis’ og ‘markisat’ på dansk.

NB sammenlign *hòu* 候 → 25.

Man kan læse meget mere om disse sager i Hans Bielenstein: *The bureaucracy of Han times* (Cambridge University Press, 1980), s. 99–104.

先	<i>xiān</i>	... ; forfædre.
李信	Lǐ Xìn	General under Qín, hans biografi findes i <i>Shiji</i> , kap. 73, s. 2339.

將	<i>jiāng</i>	Befale over (en hær);
	<i>jiàng</i>	militær leder, general.
逐	<i>zhú</i>	Forfølge.
太子	<i>tàizi</i>	Tronfølger, kronprins.

Beretningen om Dān, kronprins af Yān 燕太子丹, der forsøgte at snigmyrde Qín Shǐ Huángdì og blev forfulgt og fanget af Lǐ Xīn, findes i *Shǐ jì*, kapitel 86, s. 2526-2538. Den er oversat af Watson (1993, bd. 1, s. 167-176).

故	<i>gù</i>	Hændelse, uheld; årsag; 焉 oprindelig; førhen; forhenværende; derfor.
槐里	Huáilǐ	Sted 10 <i>lǐ</i> sydøst for Xīngpíng 興平 amt, Shǎnxī (Tán Qíxiāng, 15-16(4)4).
2 徙	<i>xǐ</i>	焉 Flytte (bopæl); blive forflyttet.
世世	<i>shìshì</i>	Gennem generationer. 世 → 91.
射	<i>shè</i>	Skyde med bue og pil.
受射	<i>shòushè</i>	Videregive kunsten at skyde med bue og pil. 受 → 71. 授 → 7.
孝文帝	Xiào Wéndì	Kejser, reg. 179-157 f.v.t.
匈奴	Xiōngnú	Folkeslag, der i oldtiden var bosat nord for Kina.

Forholdet til dette krigeriske folkeslag udgjorde et af de største politiske og militære problemer i Hàn-tiden, se *Cambridge history*, s. 383ff.

蕭關	Xiāoguān	Et af de fire pas til Guānzhōng 關中, 'området indenfor passene'. Sydøst for Gùyuán 固原 amt, Níngxià (Tán Qíxiāng, 33-34(5)9).
以	<i>yǐ</i>	...; i egenskab af.
良	<i>liáng</i>	God og ærlig.
家	<i>jiā</i>	Familie, husholdning; en person med specialviden.

Ifølge kommentaren betød *liángjiā* 良家 en familie, som ikke praktiserede medicin, trolddom, handel eller håndværk.

從軍	<i>cóngjūn</i>	Melde sig til militær tjeneste. 從 → 13.
擊	<i>jī</i>	Angribe; slå.
胡	Hú	(Almen betegnelse for nomadiske folk nord og vest for Hàn riget).
3 用	<i>yòng</i>	Anvende; 焉 på grund af.
善	<i>shàn</i>	God; venskab; 焉 dygtig til; kærlighed.
騎	<i>qí</i>	Ride, sidde overskrævs (på noget); kavallerist; hest; (måleord:) hest og rytter.
射	<i>shè</i>	→ 2.
殺	<i>shā</i>	焉 Dræbe; kæmpe; fjerne;
	<i>shài</i>	reducere; hurtig.
首	<i>shǒu</i>	Hoved.
虜	<i>lǔ</i>	Tage til fange; en fange, 焉 krigsfange; en slave; være slave; (nedsættende udtryk for en fjende); (nedsættende udtryk for et etnisk mindretal).
郎	<i>láng</i>	Fællesbetegnelse for personer, der var ansat på prøve i kejserpaladset forud for egentlig ansættelse i den offentlige administration. Stod for sikkerheden i de offentligt tilgængelige dele af paladset; holdt vagt ved porte og døre og beskyttede kejseren når han forlod paladset i sin bærestol. <i>Láng</i> var opdelt i tre korps 五官中郎, 左中郎 og 右中郎 (Bielenstein).
中郎	<i>zhōngláng</i>	Henviser sandsynligvis til et af de tre ovennævnte korps. 中郎 angiver også den højeste af de tre lønrammer, som 郎 var inddelt i: 中郎, 侍郎, 郎中 (Bielenstein).
從弟	<i>cóngdì</i>	Yngre fætter med samme familienavn. 從 → 13.

李蔡	Lǐ Cài	(Han bliver nævnt igen på linie 58 og 85).
亦	yì	Også.
皆	jiē	Alle, begge; sammen, samtidig.
武騎	wǔqí	Modig bereden soldat.
常侍	chángshì	Forkortelse for 中常侍 eller 常侍郎. En blandt flere ekstraordinære titler, der blev tildelt kejserens nærmeste rådgivere og ledsagere. For det meste besad disse personer sideløbende regulære embeder. Eunukker blev ikke tildelt sådanne ekstraordinære titler. Om denne positions udvikling til et regulært embede i løbet af Østlig Hån se Bielenstein.
騎常侍	qí chángshì	Antagelig det samme som <i>chángshì qí</i> 常侍騎, 'regular mounted attendant' (Bielenstein).
秩	zhì	☞ Lønramme; orden, rækkefølge.
石	shí	Sten; ☞ (antikt mål for rumfang, i Hån-tiden ca. 20 liter).

En embedsmands rang blev udtrykt som en tænkt mængde korn i løn. En nærmere beskrivelse af systemet findes i Bielenstein, s. 4–5, 125–131.

嘗	cháng	☞ (perfektivt tempus); engang; smage (på noget); = 常, altid.
從行	cóngxíng	At følge. [Her tilsyneladende i en særlig betydning, 'at ledsage kejseren']. 從 → 13. 行 → 7.

4 衝 = 衝

衝	chōng	Slå, angribe.
陷	xiàn	...; fælde; fjendtlig position.
衝陷	chōngxiàn	Angribe og indtage en fjendtlig stilling.
折關	zhéguān	Bryde gennem en port (M 5: 144).
及	jí	Forfølge og fange; nå; nå frem til; da; inddrage; være lige så god som; og.
格	gé	Slå ihjel; være (en situation) voksen, magte.

猛獸 *měngshòu* Vilde dyr.

Sætningen skal sandsynligvis forstås som:

有所衝陷、[所]折關、及[所]革猛獸

‘[På den kejserlige jagtexpedition] blev der angrebet positioner, brudt igennem porte, og dræbt vilde dyr.’ (Jagtexpeditionerne tjente også som militære øvelser.)

Samme sætning lyder i *Hàn shū* (p. 2439): 數從射獵, 格殺猛獸.
數 → 8. 獵 → 41.

[格殺 *gésā* Dræbe.]

[孝]文帝 [Xiào] Wén-dì → 2.

惜 *xī* Beklage; beklagelig; sætte højt, elske; beklage; ☞ det er en skam.

子 *zǐ* Spædbarn; søn; (ærende betegnelse for en mand, f.eks. Kōngzǐ 孔子, Confucius); filosof; ☞ (høflig 2. persons pronomen).

遇 *yù* At møde; ramme.

遇時 *yùshí* (Tilsyneladende, 'blive født på det rette tidspunkt').

如令 *rúlìng* Adlyde ordre; ☞ hvis, antaget.

當 *dāng* Modsvare hinanden; modstå; i retning af; være lig med; forhindre; udstå, foretage; overtage kommandoen; burde; dømme, straffe; kun; foregående; ☞ til/på (en bestemt tid); erklære skyldig, dømme til (en straf);

dàng svare til; passende; anse for; fejlagtigt antage for.

高帝 *Gāo-dì* = Gāozǔ 高祖, Hån-dynastiets grundlægger, regerede 206–193 f.v.t.

戶 *hù* Hus; ☞ husholdning, familie.

萬戶侯 *wàn hù hóu* En markis, hvis len har en befolkning på 10.000 husholdninger. 侯 → 1.

豈	<i>qǐ</i>	☞ Hvordan (retorisk); mener du virkelig at —; det kunne være at —; kan det være at —; burde, anvendt som <i>qí</i> 其. (Fuller, s. 83; Pulleyblank, s. 142–4).
足	<i>zú</i>	. . . ; tilstrækkelig (Pulleyblank, s. 42).
道	<i>dào</i>	Vej; ☞ tale om.
5 哉	<i>zāi</i>	(Udråbs-finalpartikel) (Fuller, s. 83; Pulleyblank, s. 146).
6 及	<i>jí</i>	→ 4.
孝景 [帝]	<i>Xiào Jǐng [-dì]</i>	Kejser, reg. 156–141 f.v.t.
初	<i>chū</i>	I begyndelsen; for første gang; fornylig, ☞ lige.
立	<i>lì</i>	Grundlægge, etablere; hurtigt; rejse (noget); ☞ bestige kejserens eller fyrstens position, trone.
隴西	<i>Lǒngxī</i>	→ 1.
都尉	<i>dūwèi</i>	Den militære ansvarshavende i et kommandantur. Han var ansvarlig for militsen (甲卒), bekæmpelse af banditer, træningsmanøvrer i den 8. måned, inspektion af befæstninger og varselstårne. 都尉 var underordnet <i>tàishǒu</i> 太守 (→ 8). (Bielenstein).
徙	<i>xǐ</i>	→ 2.
騎郎將	<i>qílang jiàng</i>	[General of Mounted Gentlemen].
<i>Wú Chǔ jūn shí</i> 吳楚軍時, ‘Wú og Chǔ hærenes tid’, refererer til opstanden i 154 f.v.t., der blev ledet af fyrsterne over Wú and Chǔ; se Cambridge history, s. 141–142.		
驍騎都尉	<i>xiāoqí dūwèi</i>	[Commandant of Resolute Cavalry].
太尉	<i>tàiwèi</i>	Den øverste ansvarlige for militæret, en af <i>sān gōng</i> 三公 (→ 61). (Bielenstein).
[周] 亞夫 [Zhōu] Yàfū (Han har en biografi i <i>Shǐ jì, juàn</i> 57, s. 2073 ff).		

7 取	<i>qǔ</i>	Erobre, bemægtige sig; tage; vælge; opnå (brugt som <i>dé</i> 得).
旗	<i>qí</i>	Flag, banner.
顯	<i>xiǎn</i>	At vise.
功名	<i>gōngmíng</i>	Dåd og berømmelse.
昌邑	<i>Chāngyì</i>	Sted 60 <i>lǐ</i> nord for Yǒngxiū 永修, Jiāngxī (Tán Qíxiāng, 19–20(3)5).
梁 [國]	<i>Liáng [guó]</i>	. . . ; Hàn fyrstendømme, nær Shāngqiū 商丘, Hénán (Tán Qíxiāng, 19–20(4)4).
王	<i>wáng</i>	→ 1.
授	<i>shòu</i>	Give, tildele.
將軍	<i>jiāngjūn</i>	General. 將 → 1.
印	<i>yìn</i>	☞ Segl; indtryk; trykke.
還	<i>huán</i>	☞ Vende tilbage; genetablere; genkalde; se tilbage på; levere tilbage; betale, indlevere; gengælde; tværtimod, i stedet for; forudsat at;
	<i>xuán</i>	rottere, snurre; adræt; øjeblikkeligt;
	<i>hái</i>	igen; stadig; ikke desto mindre; ydermere; eller; enten . . . eller.
Historien om, at Lǐ Guǎng skulle have taget imod et segl af fyrsten af Liáng, er ellers ukendt.		
賞	<i>shǎng</i>	Belønne; belønning.
行	<i>xíng</i>	Gå; rute; flytte; ☞ iværksætte (en politik o.s.v.); opførsel; foretage en inspektionsrejse;
	<i>háng</i>	vej; rækker, optog; (gammel militær enhed); beskæftigelse, kald; sted hvor der drives forretning; anciennitet.
徙	<i>xǐ</i>	→ 2.

上谷 [郡]	Shàngǔ [jùn]	Kommandantur i Huáilái 懷來 amt, Héběi (Tán Qíxiāng, 27–28(3)2).
太守	tàishǒu	Øverste ansvarlige for alle civile og militære forhold samt straffe- og civilret i en <i>jùn</i> . Opr. 郡守, 148 f.v.t ændret til 太守. Lønramme 2.000 石. (Bielenstein).
匈奴	Xiōngnú	→ 2.
日	rì	...; dagligt.

8 I denne sætning synes *yǐ* 以 at være uforståeligt. *Hàn shū* versionen udelader sætningen. Udtrykket *rìyǐ* 日以 må antageligt forstås som et binomen med betydningen 'dagligt'.

合戰	hézhàn	Føre krig, slås, strides.
典屬國	diǎnshǔguó	Ansvarlig for missioner, delegationer og gidsler fra fremmede stater. Fra 121 f.v.t. ansvarlig for de nye protektorater Hàn-staten oprettede som bufferzoner langs grænsen mod nord og nordvest. Lønramme 2.000 石. (Bielenstein).
公孫昆邪	Gōngsūn Húnyé (eller Kūnyé)	(Man ved stort set ikke noget om ham).
上	shàng	...; kejseren.
泣	qì	☞ Græde; tårer.
才氣	cáiqì	Evner og energi.
無雙	wúshuāng	Usammenlignelig, uden sidestykke.
自	zì	☞ Selv; begynde; naturlig; følge.
負	fù	...; støtte sig til, stole på.
能	néng	Evne, talent; være god til, kunne.

數	shù	Antal; nogle; aritmetik; regelmæssighed; skæbne; tælle;
	shǔ	
	shuò	☞ gentagent.
虜	lǔ	→ 3.
敵戰	dízhàn	Kæmpe direkte mod.
恐	kǒng	Bange; ☞ frygte; true.
9 亡	wáng	Flygte; flygtet, undveget; undtagen; ☞ miste; dø; død; blive besejret; uddø; glemme;
	wú	= 無; (svar:) nej.
徙	xǐ	→ 2.
上郡	Shàng jùn	Kommandantur i nærheden af Yán'ān 延安 og Yúlín 榆林, Shǎnxī (Tán Qíxiāng, 17–18(4)7).
嘗	cháng	→ 3.
太守	tàishǒu	→ 7.

I *Hàn shū* versionen er de næste 31 tegn, fra 後 til 名, forkortet og flyttet til starten af linie 22, foran 居久之.

轉	zhuǎn	Fremsende, sende; give videre; forflytte (fra et embede til et andet); skifte; ☞ skiftevis.
	zhuàn	snurre, rotere.
邊郡	biānjùn	Grænse-kommandantur; grænsområdet i al almindelighed. 邊 → 23.
隴西	Lǒngxī	→ 1.
北地 [郡]	Běidì [jùn]	Kommandantur i det østlige Gānsù og sydlige Níngxià (Tán Qíxiāng, 17–18(6)5).
鴈門 [郡]	Yànmén [jùn]	= 雁門郡, kommandantur i det nordlige Shǎnxī (Tán Qíxiāng, 17–18(2)10).

代郡	Dài jùn	Kommandantur i den nordlige del af den nuværende Héběi provins (Tán Qíxiāng, 17–18(3)12). Dài var et fyrstendømme (<i>guó</i> 國) fra begyndelsen af Hàn indtil 143 f.v.t., derefter en kommandantur (<i>jùn</i> 郡).
10 雲中 [郡]	Yúnzhōng [jùn]	Kommandantur i Indre Mongoliet (Tán Qíxiāng, 17–18(2)10).
力戰	lìzhàn	Føre intens krig. 戰 → 12.
名	míng	Navn; navngive; betegne; ry, berømmelse; 𠄎 berømt.
匈奴	Xiōngnú	→ 2.
大	dà	... ; i stort omfang, rigeligt.
入	rù	Gå ind, træde ind; 𠄎 trænge ind; modtage.
11 上郡	Shàng jùn	→ 9.
天子	Tiān zǐ	‘Himlens søn’, kejseren.
使	shǐ	(Pivotalverbum:) 𠄎 sende; lade, forårsage.
中貴人	zhōng guìrén	Særlig betroet hofmand.
從	cóng, zòng	→ 13. [Her antageligt, ‘ ledsage ’.]
將	jiāng, jiàng	→ 1.
勒	lè	Hovedtøj, bidsel; ride en hest i gallop; holde en hest tilbage; kontrollere; lægge bånd på; 𠄎 befale (over); tvinge (ngn. til ngt.);
	lēi	binde stramt.
習兵	xíbīng	Eksercere soldater; være dygtig i militære discipliner.
擊	jī	→ 2.

Parallelteksten i *Hàn shū* har 中貴人者將數十騎從 .

縱	zòng	Sende (tropper); frigive, løsne; omfattende; strække opad; selv hvis; lodret. [Her, ifølge kommentaren, ‘at tage en ridetur’.]
12 戰	zhàn	At kæmpe; krig, slag. <i>Yǔ zhàn</i> 與戰 skal forstås som 與之戰, ‘kæmpede med dem’.
還射	huánshè	Dreje kroppen og skyde. 還 → 7. 射 → 2.
傷	shāng	Såre (fysisk).
中貴人	zhōng guìrén	→ 11.
殺	shā, shài	→ 3.
騎	qí	→ 3.
且	qiě	... ; lige ved, næsten. (Se Pulleyblank, s. 121.)
盡	jìn	Fuldstændig; bruge fuldt ud; 𠄎 opbrugt; besidde fulstændigt; fuldstændigt, alt; ekstremt; presse til det yderste; indtil, dø.
走	zǒu	Løbe; gallopere; 𠄎 flygte; jage væk; skynde sig hen mod; gå hen mod; forfølge.
必	bì	Sikkert; burde, skulle.
射	shè	→ 2.
雕	diāo	... ; ørn.
13 遂	suì	Tunnel; vandvej; nå; lykkes med; fremme, anbefale; forsinke, tøve; i sidste ende, til slut; derpå.
從	cóng	Følge; adlyde; forfølge; deltage i; fra; tillade; sædvanligvis; tage (en bestemt metode) i anvendelse; ledsager; rang af udsending; slægtning på fædrene side; underordnet;
	zòng	= 縱 → 11.
馳	chí	Gallopere; køre hest og vogn hurtigt; løbe; forfølge.

亡	wáng, wú	→ 9.
步	bù	Skridt; tage et skridt; gå; til fods; (længdemål, i Hån-tiden ca. 138 cm).
步行	bùxíng	Rejse til fods.
行	xíng, háng	→ 7.
數	shù, shǔ, shuò	→ 8.
令	lìng	(Pivotalverbum:) beordre; hvis, ifald; giv en ordre; en ordre; lov, forordning.
張	zhāng	Spredde ud; strække ud; udvide; vise frem.
翼	yì	Vinge (på en fugl eller et insekt); 翼 (en hærs) flanker; assistere.
身自	shēnzì	Selv, i egen person.
彼	bǐ	他, 他們 han, de, o.s.v.; den anden part; det der, de der; 非, 不.
14 殺	shā, shài	→ 3.
生得	shēngdé	Tage levende.
果	guǒ	...; som ventet, faktisk.
雕	diāo	→ 12.
縛	fù	Binde; reb.
上馬	shàngmǎ	上 Stige til hest; ride en hest; begynde; en særlig god hest.
望	wàng	望 Skue, se fra afstand; forvente; håbe.
騎	qí	→ 3.
誘	yòu	Lede; bedrage; påvirke; lokke; 誘 lokkemad.
誘騎	yòuqí	Rytter sendt ud som afledningsmanøvre.
15 驚	jīng	Alarmere, opskræmme.

陳	chén	Stille op, ordne;
	zhèn	kampformation; 陳 danne en kampformation.
恐	kǒng	→ 8.
馳	chí	→ 13.
還走	huánzǒu	Vende om og flygte. 還 → 7. 走 → 12.
吾	wú	Jeg, vi, min, vores.
去	qù	Forlade; tidligere; 去 i en bestemt afstand fra; fjerne; afvise; skille; tabe.
數	shù, shǔ, shuò	→ 8.
里	lǐ	Landsby; at bo; 里 (længdemål, i Hån-tiden ca. 400 m).
騎	qí	→ 3.
16 走	zǒu	→ 12.
追	zhuī	追 Forfølge; følge; spore, følget sporet af; mindes.
射	shè	→ 2.
我	wǒ	Jeg, vi, min, vores.
立	lì	→ 6.
盡	jìn	→ 12.
留	liú	Blive på et sted; opfordre til at blive; tilbageholde.
必	bì	→ 12.
誘	yòu	→ 14.
敢	gǎn	Tapper; 敢 vove, driste sig til.
擊	jī	→ 2.
17 到	dào	到 Ankomme til; tage hen til; = 到 (→ 47).

陳	<i>chén, zhèn</i>	→ 15.
里	<i>lǐ</i>	→ 15.
所	<i>suǒ</i>	. . . ; cirka.
止	<i>zhǐ</i>	☞ Standse; fod.
解	<i>jiě</i>	Skære op; flække; revne; ☞ løsne; ophæve (et forbud); dele op; sprede; fjerne; fortolke, forklare; forstå, fatte;
	<i>xiè</i>	= 懈, løs, slap; slappe af.
鞍	<i>ān</i>	☞ Sadel; sadle op.
虜	<i>lǚ</i>	→ 3.
近	<i>jìn</i>	På kort afstand, tæt på; komme tæt på.
即	<i>jí</i>	. . . ; hvis, antaget.
急	<i>jí</i>	Kritisk, presserende; utålmodig, hurtig; uheld, nødstilfælde.
奈何	<i>nài hé</i>	= 奈何 hvordan skal det klares. NB: 禁 <i>jìn</i> → 26.
18 走	<i>zǒu</i>	→ 12.
示	<i>shì</i>	At vise, meddele (GSR 553a).
用	<i>yòng</i>	. . . ; for at.
堅	<i>jiān</i>	Stærk, hård; noget stærkt eller hårdt; beslutsom, målrettet; ☞ at styrke; fastholde; regne med.
意	<i>yì</i>	Et ønske; mening; (ansigts-) udtryk; syn (på en sag); forvente.
胡	<i>Hú</i>	→ 2.
騎	<i>qí</i>	→ 3.
遂	<i>sui</i>	→ 13.
擊	<i>jī</i>	→ 2.

白馬將	<i>báimǎ jiàng</i>	(En Xiōngnú officerstitel).
19 護	<i>hù</i>	Beskytte; holde skjult, dække over; værne om, passe på; befale, ☞ inspicere (egne tropper).
上馬	<i>shàng mǎ</i>	→ 14.
餘	<i>yú</i>	Resterende; ☞ omtrent, cirka; efter, udover.
奔 = 奔	<i>bēn</i>	Løbe, galopere, skynde sig, ile; løbe bort; ivrig.
殺	<i>shā, shài</i>	→ 3.
復	<i>fù</i>	Vende tilbage; levere tilbage; rapportere; svare; gengælde; ☞ igen.
還	<i>huán, xuán, hái</i>	→ 7.
至	<i>zhì</i>	☞ Ankomme til; ankomme; grundig; ekstrem; i ekstrem grad; bedst; storartet.
縱	<i>zòng, zōng</i>	→ 11.
20 臥	<i>wò</i>	= 卧. Ligge ned og sove; ligge, lægge sig ned; ligge udstrakt; lægge (ngt.) ned; leve afsondret.
會	<i>huì</i>	. . . ; hænde; ske; tilfældigvis.
暮	<i>mù</i>	☞ Solnedgang, aften; sent; forfalde, synke.
終	<i>zhōng</i>	Slutte, fuldføre; dø; afskære fra, afbryde; i sidste ende, når alt kommer til alt; fra start til slut, ☞ fuldstændigt; 既 (aspektartikel), allerede.
怪	<i>guài</i>	Mærkelig, underlig; ☞ betragte som underlig.
敢	<i>gǎn</i>	→ 16.
擊	<i>jī</i>	→ 2.
夜半	<i>yèbàn</i>	Midt om natten. 夜 → 36.
以為	<i>yǐwéi</i>	Antage, formode. (Se Pulleyblank, s. 49).
伏	<i>fú</i>	Ligge på maven; skjule, ☞ ligge i baghold; baghold; = 服 overgive sig; besejre, beundre; . . .

旁	<i>páng</i>	Side.
欲	<i>yù</i>	At ønske, begær; ville; have til hensigt at.
取	<i>qǔ</i>	→ 7.
21 引	<i>yǐn</i>	Strække; føre, lede; løfte; 引 tage; trække; trække (sig) tilbage.

Istedet for 胡皆引兵而去 står der i *Hàn shū* versionen (s. 2440) 即引去.

[引去]	<i>yǐnqù</i>	Trække sig tilbage.]
平旦	<i>píngdàn</i>	Tidlig morgen.
歸	<i>guī</i>	En datters giftermål; vende tilbage; levere tilbage.
知	<i>zhī</i>	At vide; forstå; kende; viden.
故	<i>gù</i>	→ 1.

Zhī 之 er her et transitivt verbum, 'ankomme til'.

從	<i>cóng, zòng</i>	→ 13.
22 居	<i>jū</i>	Bo; bebo; sidde; fylde; indtage, besætte; 居 (præfiks i tidsangivelser som <i>yǒuqǐng</i> 有頃 og <i>jiǔzhī</i> 久之).
久之	<i>jiǔzhī</i>	En tid lang.
孝景 [帝]	<i>Xiào Jǐng [dì]</i>	→ 6.
崩	<i>bēng</i>	Et bjergs sammenstyrtning; kejserens eller kejserindens død.
[孝] 武帝 [Xiào] Wǔ-dì		Kejser, reg. 140–87 f.v.t.
立	<i>lì</i>	→ 6.
左右	<i>zuǒyòu</i>	Venstre og højre; 左右 nærmeste ledsagere og rådgivere; omkring, nær.
以為	<i>yǐwéi</i>	→ 20.

名	<i>míng</i>	→ 10.
以	<i>yǐ</i>	→ 2.
上郡	<i>Shàng jùn</i>	→ 9.
太守	<i>tàishǒu</i>	→ 7.
未央 [宮]	<i>Wèiyāng [Gōng]</i>	Palads i det sydvestlige hjørne af Cháng'ān (Bielenstein, et kort findes i Pirazzoli, <i>The Han Dynasty</i> , s. 224).
衛 = 衛	<i>wèi</i>	Forsvare; styrefjer (på pil); (stat i Zhōu-tiden, nordlige del af Hénán, sydlige del af Héběi).
衛尉	<i>wèiwèi</i>	Ansvarlig for de tvangsudskrevne vagter, der stod vagt ved indgangene til paladssområderne og var udstationeret i vagthuse langs murene, i smøgerne mellem paladserne og i de overdækkede forbindelsesgange (Bielenstein). 衛 → 24. 尉 → 37.
程不識	<i>Chéng Bùshí</i>	(Se Cambridge history, s. 164. Der vides ikke meget om ham. Han er nævnt to gange i <i>Shǐ jì</i> og tre gange i <i>Hàn shū</i> .)
23 長樂 [宮]	<i>Chánglè [Gōng]</i>	Palads i det sydøstlige hjørne af Cháng'ān (Bielenstein, se kort i Pirazzoli, <i>The Han Dynasty</i> , s. 224).
故	<i>gù</i>	→ 1.
俱	<i>jù</i>	Sammen; gå sammen; samme, lignende; hele, al.
邊	<i>biān</i>	Grænse; side, udkant.
將	<i>jiāng, jiàng</i>	→ 1.
軍屯	<i>jūntūn</i>	Garnison. 屯 → 24.
及	<i>jí</i>	→ 4.
出	<i>chū</i>	Gå ud, komme ud; producere; sende ud.
擊	<i>jī</i>	→ 2.
胡	<i>Hú</i>	→ 2.

行	<i>xíng, háng</i>	→ 7.
無	<i>wú</i>	Ikke; uden; uden hensyntagen til.
部	<i>bù</i>	Befale; hær; regeringskontor; sted, område; kategori; del.
伍	<i>wǔ</i>	Militær enhed på fem soldater.
部伍	<i>bùwǔ</i>	Geledder.
行陳	<i>hángzhèn</i>	Militær formation. 行 → 7. 陳 → 15.
24 就	<i>jiù</i>	Nær; nå (hen til); selv hvis; fuldende.
善	<i>shàn</i>	→ 3.
草	<i>cǎo</i>	Græs.
屯	<i>tún</i>	Samle; garnisonere; militær lejr; landsby; høj;
	<i>zhūn</i>	vanskelig.
舍	<i>shè</i>	Bolig; at bo; hvile sig; (militært:) slå lejr for natten;
	<i>shě</i>	give afkald på; standse.
舍止	<i>shèzhǐ</i>	Standse.
人人	<i>rénrén</i>	Enhver.
自便	<i>zìbiàn</i>	Gøre tingene på sin egen måde.
擊	<i>jī</i>	→ 2.
斗	<i>dǒu</i>	Kar til at varme vin i; (rummål).

I andre udgaver står der *diāo* 刁 i stedet for *dāo* 刀 her og i linie 25. Ord-bøgerne bringer mange forskellige forklaringer på udtrykket *dāodǒu* 刀斗 eller *diāodǒu* 刁斗 uden at nå til en afklaring (Cíyuán 338.1; Hànyǔ dà cídiǎn, 2: 548, 2: 553). Kommentaren giver tre forklaringer, hvoraf den mest sandsynlige synes at være, at det var en slags klokke, som vagtpatroljen slog på.

衛 = 衛	<i>wèi</i>	→ 22.
莫府	<i>mùfǔ</i>	= 幕府, generals hovedkvarter.

省約	<i>shěngyuē</i>	Forenkle.
文書	<i>wénshū</i>	Officielle dokumenter.
籍	<i>jí</i>	Register; registrere; fortegnelse, bog.
事	<i>shì</i>	Sag; bedrift; foretagende; ulykke; foretage sig (noget); tjene (nogen); opgave.
遠	<i>yuǎn</i>	På lang afstand, fjern; lang (tid); fjerne lande; meget forskellig.
斥	<i>chì</i>	Afvise; beskylde; 指 påpege; åbne op, udvikle (område o.s.v.); undersøge; mange.
25 候	<i>hòu</i>	Holde ud; vagtpost; spejde, rekognoscere; iagt-tage, overskue; vente på; besøge. (Sammenlign <i>hóu</i> 侯 → 4).
斥候	<i>chìhòu</i>	Rekognoscere, patruljere.
未嘗	<i>wèicháng</i>	Aldrig (Pulleyblank, s. 119).
遇害	<i>yùhài</i>	Komme i vanskeligheder; blive dræbt. 遇 → 4.
正	<i>zhèng</i>	I orden; ordentlig; ordne; korrekt.
部曲	<i>bùqū</i>	Militær enhed. 部 → 23.
行伍	<i>hángwǔ</i>	Militære formationer: 五人為伍, 二十五人為行. 行 → 7. 伍 → 23.
營陳	<i>yíngzhèn</i>	= 營陣, en hærs opstilling. 陳 → 15.
擊刀斗	<i>jī dāodǒu</i>	→ 24.
士	<i>shì</i>	...; menig soldat.
吏	<i>lì</i>	...; laverendestående officer.
治	<i>zhì</i>	Administrere; velordnet; fredelig; behandle, 治 ordne; straffe.
軍簿	<i>jūnbù</i>	Militære dokumenter og rapporter. 簿 → 77.
至明	<i>zhì míng</i>	Yderst viis; yderst intelligent. [Men her ser det ud til at betyde 'indtil daggry'.]

休息	<i>xiūxi</i>	☞ At hvile; stoppe; dø.
未嘗	<i>wèicháng</i>	→ 25.
26 遇害	<i>yùhài</i>	→ 25.
極	<i>jí</i>	Højdepunkt, ekstremt punkt; nå til højdepunktet; i ekstrem grad, ☞ overordentlig.
簡易	<i>jiǎnyì</i>	Enkel og bekvem; slække.
虜	<i>lǔ</i>	→ 3.
卒	<i>zú</i>	Pligtarbejde; fodsoldat; dø; fuldende; 終於 til sidst, i sidste ende.
犯	<i>fàn</i>	Forbryde sig mod, ☞ krænke; trodse; blande sig i; anvende; modstå; antænde, sætte igang; forbryder.
無以	<i>wúyǐ</i>	Ikke have mulighed for (Pulleyblank, s. 49).
禁	<i>jìn</i>	... ; forhindre. NB <i>nài</i> 奈 → 17.
士卒	<i>shìzú</i>	(Almen betegnelse for soldater). 士 → 25. 卒 → 26.
佚樂	<i>yìlè</i>	Bekvemt og nemt.
咸	<i>xián</i>	Alle, sammen, fælles indsats; almindelig; ophøre; (et af de 64 hexagrammer), burde.
樂	<i>lè</i>	Nyde; glad; med glæde;
	<i>yuè</i>	musik.
27 煩擾	<i>fánrǎo</i>	Rodet; forstyrre, irritere; irriteret; irriterende.
得	<i>dé</i>	At få; opnå; opnå at, kunne. (Se Pulleyblank, s. 46).
犯	<i>fàn</i>	→ 26.
邊郡	<i>biānjùn</i>	→ 9.
名	<i>míng</i>	→ 10.
畏	<i>wèi</i>	Frygte.

略	<i>lüè</i>	En grænse; besigtige; indtage med magt; planlægge, ☞ en plan; system (politisk, ideologisk o.s.v.); nødvendige forudsætninger; formindske; enkel; cirka; ubetydeligt; en lille mængde; skarp.
28 士卒	<i>shìzú</i>	→ 26.
多	<i>duō</i>	Mange; ☞ for de flestes vedkommende.
樂	<i>lè, yuè</i>	→ 26.
從	<i>cóng, zòng</i>	→ 13.
苦	<i>kǔ</i>	Bitter smag; bitter; (en bitter spiselig plante); smertefuld; at vanære; udmattet; ☞ hade, forbitres ved; bekymre, være bekymret; lide af; hårdtarbejdende; yderst; 太 for; 久 lang tid, uopsættelig.
孝景 [帝]	<i>Xiào Jǐng [-dì]</i>	→ 6.
數	<i>shù, shǔ, shuò</i>	→ 8.
諫	<i>jiàn</i>	Protestere, formane.
直諫	<i>zhíjiàn</i>	Formane uden omsvøb.
太中大夫	<i>tàizhōng dàfū</i>	Rådgiver for kejseren. Der var op til 20 af dem. De kunne ikke handle på eget initiativ men kun på kejserens forespørgsel. Blev sendt på inspektionsture ud i provinserne. 太中大夫 kondolerede ved 列侯 dødsfald, ledede sørgeceremonien og indsatte efterfølgeren. Kejserens rådgivere var inddelt i tre rangklasser hvoraf 太中大夫 var den anden. Lønramme 1.000 石 (Bielenstein).
為人	<i>wéirén</i>	Personlig adfærd; personlige karaktertræk (moralisk eller fysisk).
廉	<i>lián</i>	... ; ærlig; retskaffen; reel.
謹	<i>jǐn</i>	Omgås med forsigtighed; forsigtig; alvorligt; streng.

文法	wénfǎ	Loven; en lov.
29 馬邑 [縣]	Mǎyì [xiàn]	Præfektur i det nuværende Shuò amt 朔縣, Shānxī (Tán Qíxiāng, 17–18(3)10).
誘	yòu	→ 14.
單于	Chányú	(Titel på den øverste leder af Xiōngnú 匈奴.)
Det er bemærkelsesværdigt, at alle vestlige sinologer transskriberer 單于 med <i>shanyu</i> (antageligt <i>shànyú</i>), mens alle kinesiske ordbøger angiver, at det udtales <i>chányú</i> .		
伏	fú	→ 20.
旁谷	pángǔ	En nærliggende dal. 旁 → 20.
驍	xiāo	... ; modig og stærk.
驍騎將軍	xiāoqí jiāngjūn	En af flere titler der blev taget i anvendelse i forbindelse med hærens mobilisering i tilfælde af krig (Bielenstein). 騎 → 3. 將軍 → 7.
領	lǐng	Hals; krave; lede, befale; 兼任 sidde i en midlertidig stilling; føre; modtage; forstå; administrere; = 嶺, bjergkam; (måleord for tøj).
屬	shǔ	... ; være underordnet nogen. Findes også som titel i Bielenstein uden nærmere definition (sandsynligvis betegnelse for det menige personel i administrationskontorerne).
護軍	hùjūn	Ukendt funktion. Underordnet 大司馬 i 119 f.v.t. (Bielenstein). 護 → 19.
將軍	jiāngjūn	→ 7.
30 覺	jué	☞ Blive klar over; forstå, indse; oplyse (nogen); opdage;
	jiào	vække; (måleord:) søvn.
去	qù	→ 15.
功	gōng	... ; militær merit.

歲	sù	År.
衛尉	wèiwèi	→ 22.
雁門 [關]	Yànmén [guān]	[Der var tre forskellige pas (<i>guān</i>), som hed Yànmén, 'Vildgåsporten', to i det nuværende Shānxī og ét i det nuværende Sìchuān.]
破敗	pòbài	Blive besejret; ☞ besejre; knuse. 敗 → 38.
31 生得	shēngdé	→ 14.
素	sù	... ; altid, hele tiden.
素聞	sùwén	Høre om uafbrudt.
令	lìng	→ 13.
必	bì	→ 12.
賢	xián	Vis, intelligent, kompetent.
生致	shēngzhì	Levere levende.
胡	Hú	→ 2.
騎	qí	→ 3.
時	shí	... ; i tide; på det tidspunkt.
傷	shāng	→ 12.
病	bìng	Alvorlig sygdom; blive syg; (om en sygdom:) blive værre.
置	zhì	Løse (nogen fra noget); sætte til side, smide væk; ☞ anbringe; station.
絡	luò	Vinde silke; indkredse, omringe; indhylde; en hests hovedtøj; net; reb; arterier og vener; binde sammen;
	lào	☞ netpose; redskab til at vinde silke med.
閒	jiān	= 間 .

32 盛	<i>shèng</i>	Fornem; fremgangsrig, blomstrende; rig, overdådig; stærk, robust; smuk; voldsom; fremragende; fjerneste punkt, yderpunkt; yderst; rose; nære; gavnild;
	<i>chéng</i>	☞ holde, indeholde.
馱	<i>wò</i>	→ 20.
行	<i>xíng, háng</i>	→ 7.
餘	<i>yú</i>	→ 19.
里	<i>lǐ</i>	→ 15.
詳	<i>xiáng</i>	... ;
	<i>yáng</i>	= 佯 foregive, lade som om.
睨	<i>nì</i>	Kaste et blik til siden; hælde til siden.
旁	<i>páng</i>	→ 20.
胡	<i>Hú</i>	→ 2.
兒	<i>ér</i>	Barn; ung mand; søn.
暫	<i>zàn</i>	☞ Pludseligt; midlertidigt; begynde.
騰	<i>téng</i>	At hoppe.
[上馬]	<i>shàng mǎ</i>	→ 14.]
因	<i>yīn</i>	... ; derpå.
推	<i>tuī</i>	Skubbe bagfra.
墮	<i>duò</i>	Falde; lade falde.
33 取	<i>qǔ</i>	→ 7.
弓	<i>gōng</i>	Bue (våben).
鞭	<i>biān</i>	Pisk; piske; ...
馳	<i>chí</i>	→ 13.

Hàn shū versionen har 暫騰而上胡兒馬, 因抱兒鞭馬南馳數十里, 得其餘軍.

數	<i>shù, shǔ, shuò</i>	→ 8.
里	<i>lǐ</i>	→ 15.
復	<i>fù</i>	→ 19.
得	<i>dé</i>	→ 27.
餘	<i>yú</i>	→ 19.
因	<i>yīn</i>	→ 32.
引	<i>yǐn</i>	→ 21.
入	<i>rù</i>	→ 10.
塞	<i>sāi</i>	Grænse; grænsepost; blokere.
捕	<i>bǔ</i>	Gribe, arrestere; fange (fisk, vildt o.s.v.).
追	<i>zhuī</i>	→ 16.
34 以故	<i>yǐgù</i>	Derfor (Pulleyblank, s. 162).
得	<i>dé</i>	→ 27.
脫	<i>tuō</i>	... ; undslippe.
下吏	<i>xiàli</i>	Officer af lavere rang; ☞ overgive (nogen) til retsvæsenet til nærmere undersøgelse.
Hàn 漢 må forstås her som 'hovedstaden, hoffet'.		
吏	<i>lǐ</i>	→ 25.
當	<i>dāng, dàng</i>	→ 4.
失亡	<i>shīwáng</i>	Miste.
虜	<i>lǔ</i>	→ 3.
生得	<i>shēngdé</i>	→ 14.
斬	<i>zhǎn</i>	Halshugge; dræbe; hugge (træ); skære af.

贖	<i>shú</i>	Løskøbe.
35 庶人	<i>shùrén</i>	... ; en almindelig borger uden officiel rang.
Om muligheden for at købe sig fri fra en straf se A. F. P. Hulseyé: Remnants of Han law (Leiden: Brill, 1955), pp. 205–214.		
36 Parallelteksten i <i>Hàn shū</i> (s. 2443) har 數歲 , 與故 i stedet for 頃…故 , og udelader 野 .		
頃	<i>qǐng</i>	(Arealenhed, lige med 100 <i>mǔ</i> 畝); et øjeblik; snart.
頃之	<i>qǐngzhī</i>	Snart, kort tid derefter.
家居	<i>jiājū</i>	Bo hjemme (i modsætning til at sidde i et offentligt embede); familieejendom.
數	<i>shù, shù, shuò</i>	→ 8.
歲	<i>sui</i>	→ 30.
故	<i>gù</i>	→ 1.
穎陰侯	Yǐngyīn hóu	(Ifølge den kinesiske kommentar hed han Guàn Yǐng 灌嬰, og sønnesønnen hed Guàn Qiáng 灌強. Guàn Yǐng var en berømt general; man ved ikke noget om Guàn Qiáng.)
屏	<i>píng</i>	En lille mur, der vender mod indgangen til et palads; spærring; skærm;
	<i>bǐng</i>	gemme; skjule; skjærme; fjerne; undgå.
[屏居	<i>bǐngjū</i>	Trække sig tilbage fra det offentlige liv.]
野居	<i>yějū</i>	Bo udendørs. 居 → 22.
藍田 [縣]	Lántián [xiàn]	Præfektur nær det nuværende Lántián amt, Shǎnxī (Tán Qíxiāng, 15–16(4)5).
射獵	<i>shèliè</i>	Gå på jagt med bue og pil. 射 → 2. 獵 → 41.
嘗	<i>cháng</i>	→ 3.
夜	<i>yè</i>	Nat; om natten.

從	<i>cóng, zòng</i>	→ 13. [Her antageligt, ' ledsage' .]
騎	<i>qí</i>	→ 3.
出	<i>chū</i>	→ 23.
37 飲	<i>yǐn</i>	Drikke; en drik;
	<i>yìn</i>	give (nogen) noget at drikke; give (dyr) vand.
亭	<i>tíng</i>	Kommune (administrativ inddeling af <i>xiāng</i> 鄉); 𡩺 herberg for embedsmænd.
霸陵	Bàlíng	Kejser Wén-dì's 文帝 grav. → 2.
尉	<i>wèi</i>	Kommandant (Bielenstein).
醉	<i>zuì</i>	Være fuld.
呵	<i>hē</i>	= 訶 . Skælde ud højlydt; varme med åndedraget; (lyd af latter, <i>hēhē</i> 呵呵).
止	<i>zhǐ</i>	→ 17.
故	<i>gù</i>	→ 1.
尚	<i>shàng</i>	... ; 尚且 selv, ikke engang.
38 夜行	<i>yèxíng</i>	Gå ud om natten. 夜 → 36. 行 → 7.
何乃	<i>hénnǎi</i>	Hvordan kan —; 𡩺 for slet ikke at tale om, så meget desto mere.
止	<i>zhǐ</i>	→ 17.
宿	<i>sù</i>	𡩺 Tilbringe natten; blive et stykke tid; opholdssted; nat; den mellemliggende nat; gammel; sædvanlig;
	<i>xiǔ</i>	(måleord:) 一夜稱一宿 ;
	<i>xiù</i>	(astronomi:) konstellation.
亭	<i>tíng</i>	→ 37.
居	<i>jū</i>	→ 22.

無何	wúhé	Ikke noget særligt; ㄟ kun et øjeblik.
匈奴	Xiōngnú	→ 2.
入	rù	→ 10.
殺	shā, shài	→ 3.
遼西 [郡]	Liáoxī [jùn]	Kommandantur i den nordlige del af den nuværende Héběi provins (Tán Qíxiāng, 27–28(3)5).
太守	tàishǒu	→ 7.
敗	bài	Ødelægge; falde, lakke mod enden; tabe, blive slået.

Ifølge kommentaren er 'General Hán' 韓將軍 Hán Ānguó 韓安國, som var en berømt general og en høj embedsmand ved hoffet. Den begivenhed, der refereres til her, synes ellers at være ukendt.

39 徙	xǐ	→ 2.
右北平 [郡]	Yòuběipíng [jùn]	Kommandantur nordøst for Chéngdé 承德, Héběi (Tán Qíxiāng, 27–28 (3)4).
召拜	zhàobài	Udpege, udnævne. 召 → 49. 拜 → 84.
尉	wèi	→ 37.
俱	jù	→ 23.

Yǔ jù 與俱 skal forstås som 與之俱, 'gå sammen med ham'.

至	zhì	→ 19.
斬	zhǎn	→ 34.
40 聞	wén	Høre; høre tale om; rapportere til en overordnet; nyheder; viden; berømt; berømmelse; (transitivt verbum:) lugte.
號	hào	... ; kalde.
飛	fēi	Flyve.

避	bì	Undgå.
數	shù, shǔ, shuò	→ 8.
歲	sui	→ 30.
敢	gǎn	→ 16.
入	rù	→ 10.
41 出	chū	→ 23.
獵	liè	Gå på jagt; jage.
草	cǎo	→ 24.
石	shí	→ 3.
虎	hǔ	Tiger.
中	zhōng	... ;
	zhòng	... ; ramme i centrum af målet.
沒	mò	Synke; oversvømmet; begrave, skjule; være skjult; blive tilintetgjort; forsvinde; svækkes; falde i fjendens hænder; ㄟ gennemføre; tilintetgøre; dø;
	méi	intet; ikke have.
鏃	zú	Pilespids.
視	shì	Se på; undersøge.
復	fù	→ 19.
更	gēng	Ændre; skiftevis; gennemgå (en fase), erfaring;
	gèng	endnu mere; ㄟ igen.
終	zhōng	→ 20.
入	rù	→ 10.
42 居	jū	→ 22.

聞	wén	→ 40.
虎	hǔ	→ 41.
嘗	cháng	→ 3.
騰	téng	→ 32.
傷	shāng	→ 12.
竟	jìng	. . . ; til sidst.
43 廉	lián	→ 28.
賞賜	shǎngcì	Give (gave fra overordnet til underordnet); noget tildelt, belønning. 賞 → 7.
輒	zhé	☞ Altid; øjeblikkelig; handle uautoriseret.
分	fēn	Separat, opdelt; ☞ dele; uddele; skelne.
	fèn	del; rang.
麾	huī	Fane.
麾下	huīxià	Under en officers fane; ☞ en militært underordnet; æresbetegnelse for officer.
飲	yǐn, yìn	→ 37.
食	shí	Spise; drikke; mad;
	sì	fodre.
士	shì	→ 25.
共	gòng	☞ Sammen;
	gōng	= 恭 respektfuld, respektere; forsyne;
	gǒng	= 拱 klappe hænderne sammen, vise respekt; omringe, indkredse.

Sætningen *yǐn shí yǔ shì gòng zhī* 飲食與士共之 synes at være en inversion af 與士共飲食, 'Han spiste sammen med soldaterne'. Hensigten med inversionen er at gøre det verbale led 飲食 til topic: 'Spise og drikke, det gjorde han sammen med soldaterne.'

[終身	zhōngshēn	Hele livet. 終 → 20.]
餘	yú	→ 19.
餘材	yúcai	Overskudsindtægt; opsparet rigdom. 餘 → 19.
44 終	zhōng	→ 20.
家產	jiāchǎn	Familieejendom.
事	shì	→ 24.
為人	wéirén	→ 28.
猿	yuán	= 猿, abe.
臂	bì	Arme; forlemmer (på et dyr).
善	shàn	→ 3.
天性	tiānxìng	Et medfødt træk.
他人	tārén	Andre.
及	jí	→ 4.
45 訥	nè	不善於講話 uarticuleret.
訥口	nèkǒu	言語遲鈍 uarticuleret.
少	shǎo	☞ Få; få personer; utilstrækkelig; utilfreds med; reducere; at afsky; ikke længe; lidt; miste;
	shào	ung; ung person; barn.
言	yán	Sige; tale; referere til; diskutere; fortælle; ☞ ord, skrifttegn.
居	jū	→ 22.
軍陳	jūnzhèn	Militære dispositioner. 陳 → 15.
闊狹	kuòxiá	Bred og smal; grov og tæt.

Ifølge kommentaren betegner *shè kuòxiá* 射闊狹 et spil, hvori taberen (i hver runde?) skulle drikke vin.

飲	<i>yǐn, yìn</i>	→ 37.
專	<i>zhuān</i>	☞ Alene; specialiseret; målbevidst.
戲	<i>xì</i>	Et spil, sport; spille; tumle; joke; lege; optræde med sang / musik / akrobatik / dans.
竟死	<i>jìngsǐ</i>	Hele livet (ifølge den kinesiske kommentar til teksten). 竟 → 42. 死 → 53.
將	<i>jiāng, jiàng</i>	→ 1.
兵	<i>bīng</i>	Våben; ☞ soldat.
乏絕	<i>fájué</i>	Fattigdom; midlertidig mangel.
46 處	<i>chù</i>	☞ Sted;
	<i>chǔ</i>	bo, befinde sig; ordne, tage sig af (en sag).
士卒	<i>shìzú</i>	→ 26.
盡	<i>jìn</i>	→ 12.
飲	<i>yǐn, yìn</i>	→ 37.
近	<i>jìn</i>	→ 17.
不嘗	<i>bùcháng</i>	Aldrig. 嘗 → 3.
寬緩	<i>kuānhuǎn</i>	Mild, tolerant, efterladende; langsom, rolig.
苛	<i>kē</i>	Barsk; plage; . . . .
士	<i>shì</i>	→ 25.
愛樂	<i>àilè</i>	Holde af, elske.
用	<i>yòng</i>	→ 3.
47 敵	<i>dí</i>	Fjende.
急	<i>jí</i>	→ 17.
數	<i>shù, shǔ, shuò</i>	→ 8.

步	<i>bù</i>	→ 13.
度	<i>dù</i>	Grænse; lov, standard; 過 passere; = 渡 krydse et vadested; (måleord:) 一回為一度;
	<i>duó</i>	Måle, beregne; ☞ anslå.
中	<i>zhōng, zhòng</i>	→ 41.
發	<i>fā</i>	. . . ; skyde en pil.
應	<i>yìng</i>	Være i ligevægt; svare til; ☞ svare.
	<i>yīng</i>	Burde, være nødt til; tillade.
弦	<i>xián</i>	En streng.
倒	<i>dǎo</i>	☞ Falde ned; flytte.
	<i>dào</i>	På hovedet; ulydig.
數	<i>shù, shǔ, shuò</i>	→ 8.
困辱	<i>kùnrǔ</i>	I nød og ydmyget.
猛獸	<i>měngshòu</i>	→ 4.
48 傷	<i>shāng</i>	→ 12.
云	<i>yún</i>	. . . ; (finalpartikel:) det siges.
49 居	<i>jū</i>	→ 22.
頃之	<i>qǐngzhī</i>	→ 36.
石建	Shí Jiàn	
卒	<i>zú</i>	→ 26.
上	<i>shàng</i>	→ 8.
召	<i>zhào</i>	Indkalde; ansætte; kalde sammen; give anledning til.
代	<i>dài</i>	Erstatte.

郎中令	<i>láng-zhōnglìng</i>	Ansvarlig for sikkerheden i de offentligt tilgængelige dele af kejserens palads og for kejserens sikkerhed når han forlod paladset (Bielenstein). Der ser ud til at have eksisteret en tredeling af ansvaret for kejserens sikkerhed: (1) eunukkerne (i de private gemakker); (2) 郎中令; (3) 衛尉 (→ 30).
元朔	Yuánshuò	... ; regeringsperiode, 128–123 f.v.t.
後將軍	<i>hòu jiāngjūn</i>	En af flere militære titler, der blev taget i anvendelse i forbindelse med hærens mobilisering i tilfælde af krig (Bielenstein).
從	<i>cóng, zòng</i>	→ 13. [Her antageligt, ' ledsage '].
大將軍	<i>dà jiāngjūn</i>	En af flere titler, der blev taget i anvendelse i forbindelse med mobilisering af hæren i tilfælde af krig. 大將軍 stod som 將軍 og 偏將軍 i spidsen for en division 營 (den største kampenhed i hæren) (Bielenstein).
出	<i>chū</i>	→ 23.
50 定襄 [郡]	Dìngxiāng [jùn]	Kommandantur nær det nuværende Horinger, Indre Mongoliet (Tán Qíxiāng, 17–18(2)9).
擊	<i>jī</i>	→ 2.
將	<i>jiāng, jiàng</i>	→ 1.
率	<i>shuài</i>	Lede; befalingshavende general; følge; overholde; langs;
	<i>lǜ</i>	standard; proportion; andel.
[中率	<i>zhōnglǜ</i>	Opfyldte sin kvote.] 中 → 41.
<i>Zhōng shǒu lǜ</i> 中首虜率 : 'opfyldte kvoten for hoveder og fanger'.		
		中 → 41. 首 → 3. 虜 → 8.
以	<i>yǐ</i>	... ; på grund af.
功	<i>gōng</i>	→ 30.

侯	<i>hóu</i>	→ 1.
歲	<i>suì</i>	→ 30.
以	<i>yǐ</i>	→ 2.
郎中令	<i>láng-zhōnglìng</i>	→ 49.
將	<i>jiāng, jiàng</i>	→ 1.
51 出	<i>chū</i>	→ 23.
右北平 [郡]	Yòuběiping [jùn]	→ 39.
博望	Bówàng	Bjerg i nærheden af det nuværende Nányáng 南陽, Hénán (Tán Qíxiāng, 22–23(2)6). 望 → 14.
博望侯	Bówàng hóu	Zhāng Qiāns 張騫 adelstitel. 侯 → 1.
張騫	Zhāng Qiān	(aktiv omkring 125 f.v.t.). Om denne berømte rejsende, den første udsending fra Hàn til De vestlige Regioner, kan der for eksempel læses i Cambridge history, s. 407ff + indeks.
俱	<i>jù</i>	→ 23.
異	<i>yì</i>	... ; forskellig.
道	<i>dào</i>	→ 4.
可	<i>kě</i>	... ; cirka.
里	<i>lǐ</i>	→ 15.
左賢王	Zuǒ xián wáng	(En Xiōngnú adelstitel).
圍	<i>wéi</i>	Omringe.
52 軍士	<i>jūnshì</i>	Soldat. 士 → 25.
恐	<i>kǒng</i>	→ 8.

使	<i>shǐ</i>	→ 11.
子	<i>zǐ</i>	→ 4.
往	<i>wǎng</i>	Tage hen (til); fortidig; fortiden.
[李]敢	Lǐ Gǎn	→ 83.
馳	<i>chí</i>	→ 13.
獨	<i>dú</i>	Alene; kun.
直貫	<i>zhíguàn</i>	Bryde direkte gennem.
出	<i>chū</i>	→ 23.
左右	<i>zuǒyòu</i>	→ 22.
還	<i>huán, xuán,</i> <i>hái</i>	→ 7.
告	<i>gào</i>	Informere; rapportere til.
53 胡	Hú	→ 2.
虜	<i>lǔ</i>	→ 3.
易與	<i>yìyǔ</i>	(Nedsættende:) nem at have med at gøre.
耳	<i>ěr</i>	... ; = 而已 (Pulleyblank, s. 134).
軍士	<i>jūnshì</i>	→ 52.
圓	<i>yuán</i>	Himmelhvælv; = 圓, cirkulær; mønt;
	<i>huán</i>	= 環, omringe.
圓陳	<i>yuánzhèn</i>	Cirkulær formation af soldater. 陳 → 15.
嚮	<i>xiàng</i>	方向 retning; 面對 stille sig med ansigtet til; haste mod; tæt på; tidligere; 剛才 netop; hvis, antaget at; være en ynder af.
急	<i>jí</i>	→ 17.
擊	<i>jī</i>	→ 2.

矢	<i>shǐ</i>	Pil.
雨	<i>yǔ</i>	Regn.
兵	<i>bīng</i>	→ 45.
死	<i>sǐ</i>	Dø.
過	<i>guò</i>	... ; overgå, overstige.
且	<i>qiě</i>	→ 12.
54 盡	<i>jìn</i>	→ 12.
令	<i>lìng</i>	→ 13.
士	<i>shì</i>	→ 25.
持滿	<i>chímǎn</i>	Bevare hvad man har opnået; 彀 spænde en bue fuldt ud. 持 → 76.
毋	<i>wú</i>	Lade være med; ikke; ikke have; ingen.
發	<i>fā</i>	→ 47.
身自	<i>shēnzì</i>	→ 13.
大黃	<i>dàhuáng</i>	(Navn på en type armbrøst, ifølge den kinesiske kommentar til teksten).
裨將	<i>píjiàng</i>	Vicegeneral.
殺	<i>shā, shài</i>	→ 3.
數	<i>shù, shǔ,</i> <i>shuò</i>	→ 8.
益	<i>yì</i>	... ; gradvist.
解	<i>jiě</i>	→ 17.
會	<i>huì</i>	→ 20.
日暮	<i>rì mù</i>	Skumring.
吏士	<i>lìshì</i>	Officerer og soldater; (generel betegnelse for regeringsansatte). 吏 → 25. 士 → 25.

55	人色	<i>rénshè</i>	Teint; en persons karakter, gejst.
	意氣	<i>yìqì</i>	Vilje og sjæl; venskabelige følelser. 意 → 18.
	自如	<i>zìrú</i>	Samme som før; utvungen.
	益	<i>yì</i>	→ 54.
	治	<i>zhì</i>	→ 25.
	服	<i>fú</i>	Beklædning; sørgetøj; have på; opgave, job; tage sig af; løse (en opgave); 𠄎 underkaste sig; affinde sig med, være overbevist; overgive sig; vænne sig til.
	勇	<i>yǒng</i>	Modig; mod.
	明日	<i>míngrì</i>	Næste dag.
	復	<i>fù</i>	→ 19.
	力戰	<i>lìzhàn</i>	→ 10.
	博望侯	<i>Bówàng hóu</i>	→ 51.
	至	<i>zhì</i>	→ 19.
56	解	<i>jiě</i>	→ 17.
	去	<i>qù</i>	→ 15.
	罷	<i>bà</i>	Sende (en forbryder) i eksil; fjerne fra en post; ophæve, tilbagekalde; stoppe, afslutte; vende tilbage;
		<i>pí</i>	træt, 𠄎 udmattet; svækling.
	追	<i>zhuī</i>	→ 16.
	幾	<i>jǐ</i>	... ;
		<i>jī</i>	... ; næsten.
	沒	<i>mò, méi</i>	→ 41.
	罷歸	<i>bàguī</i>	Trække sig tilbage (M 9: 26).

	法	<i>fǎ</i>	... ; lov.
	留遲	<i>liúchí</i>	Forsinke. 留 → 16.
	後期	<i>hòuqī</i>	Komme for sent. 期 → 96.
	當	<i>dāng, dàng</i>	→ 4.
	贖	<i>shú</i>	→ 34.
57	庶人	<i>shùrén</i>	→ 35.
	功	<i>gōng</i>	→ 30.
	自如	<i>zìrú</i>	→ 55.
	賞	<i>shǎng</i>	→ 7.
58	從弟	<i>cóngdì</i>	→ 3.
	[李]蔡	[Lǐ] Cài	→ 3.
	俱	<i>jù</i>	→ 23.
	事	<i>shì</i>	→ 24.
	孝文帝	<i>Xiào Wén-dì</i>	→ 2.
	[孝]景帝	[Xiào] Jǐng-dì	→ 6.
	積	<i>jī</i>	Hobe korn op; samle; akkumulere.
	功勞	<i>gōngláo</i>	Fortjenester og bedrifter.
	孝武帝	<i>Xiào Wǔ-dì</i>	→ 22.

Læg mærke til at Xiào Wǔ dì er et posthumt navn. Eftersom Sīmǎ Qiān døde før ham, er dette et af flere tegn på, at teksten er blevet redigeret af en senere forfatter.

	代 [國]	<i>Dài [guó]</i>	→ 9.
--	-------	------------------	------

相	<i>xiāng</i>	... ;
	<i>xiàng</i>	øverste administrative leder i et fyrstendømme, parallel til 丞相 i centraladministrationen (→ 60). 145 f.v.t. ændret fra 丞相 til 相 som følge af beskæring af fyrstendømmernes rettigheder efter De syv Fyrstendømmers opstand (吳楚軍時 → 6). I et markisat ærestitel, der tildeltes <i>ling</i> 令 (leder af præfektur) eller <i>zhǎng</i> 長 (leder af præfektur på mindre end 10.000 戶) (Bielenstein).

Da *xiàng* 相 var et embede i et kongedømme må Lǐ Cài have fået titlen før Dài blev ændret fra fyrstendømme til kommandantur i 143 f.v.t. Det er svært at få dette til at passe i kronologien, og *Hàn shū* versionen udelader ordene 孝武帝時, 至代相.

59 *Hàn shū* versionen har 武帝元朔中為輕車將軍.

元朔	Yuánshuò	→ 49.
輕車將軍	<i>qīngchē jiāngjūn</i>	[General of Light Carriages (ikke i Bielenstein)].
右賢王	Yòu xián wáng	(Titel på Xiōngnú adelsmand). [Sml. 左賢王 → 51].
中率	zhònglǜ	→ 50.
封	<i>fēng</i>	Dyrke træer; offerceremoni på Tàishān; forsegle; et segl; grænse; 封 forlene, tildele en et område som len.
樂安	Lè'ān	
元狩	Yuánshòu	Regeringsperiode, 122–117 f.v.t.

60 公孫弘 Gōngsūn Hóng '... is remembered in the annals of Chinese history as the classic case of a man who rose from the humblest circumstances of a keeper of pigs to the office of chancellor, highest in the land, which he held from 124 to 118 B.C.' (Cambridge history, s. 109).

丞相	<i>chéngxiàng</i>	En af三公 (→ 61). Ansvarlig for statsbudgettet. Hans kontor samlede og vurderede de økonomiske opgørelser der blev indleveret i hovedstaden den 1. dag efter nytår. Han førte lister over embedsmændene og vurderede deres indsats (Bielenstein).
為人	<i>wéirén</i>	→ 28.
下中	<i>xiàzhōng</i>	(Det næstnederste niveau af ni, fra 上上 til 下下).
名聲	<i>míngshēng</i>	Berømmelse; ry, omdømme.
爵邑	<i>juéyì</i>	Adelsrang og len.
九卿	<i>jiǔqīng</i>	De ni Ministre (topministre, underordnet De tre Excellencer 三公, → 61). Af ministrene er følgende nævnt i teksten: 衛尉 (→ 30) og 郎中令 (→ 49) (Bielenstein).

61 列侯 *lièhóu* Titel på indehaveren af et len i form af 縣, 鄉 eller 亭 med et vist antal 戶. 列侯 skulle opholde sig i sit len men kunne med særlig tilladelse tage ophold i hovedstaden. Lenets administration blev udpeget af centralregeringen, lensherren modtog blot indtægterne fra det (Bielenstein). 侯 → 1.

Zhū 諸 er tilsyneladende flertalsmærke her, selvom det er usædvanligt, at det ikke står direkte foran det substantiv, som det modificerer.

En anden mulighed er måske, at *zhū* er sammentrækningen af 之乎, i betydningen 'nå frem til'. Så introducerer det topic'en 廣之軍吏及士卒. *Hàn shū* versionen udelader *zhū*.

三公	<i>sāngōng</i>	De tre Excellenser. Statens øverste administrative ledelse. I teksten omtales 丞相 (→ 60) og 太尉 (→ 6). Den tredje var 御史大夫, hvis hovedopgave det var at holde opsyn med statens embedsmænd og hindre magtmisbrug (Bielenstein).
軍吏	<i>jūnli</i>	(Generel betegnelse for officerer af højere rang). 吏 → 25.
士卒	<i>shìzú</i>	→ 26.
或	<i>huò</i>	... ; 有人 nogle; 有的 nogle (personer).

取	<i>qǔ</i>	→ 7.
侯	<i>hóu</i>	→ 1.
嘗	<i>cháng</i>	→ 3.
望氣	<i>wàngqì</i>	Seer der spår i skyernes qi.
王朔	Wáng Shuò	
燕語	<i>yànyǔ</i>	Sludre, snakke.

Den lange sætning, linie 61–63, synes at være ment som et eksempel på Lǐ Guǎng's måde at tale på. Adjunktet til det sidste *zhě* 者 ('den sag, at . . .') er hele strækningen fra 自漢擊 til 得封邑. Det består af tre led, bundet sammen med *ér* 而. I det midterste led er der igen et *zhě* 者, hvis adjunkt består af tre led (諸 . . . 下, 才 . . . 人, 以 . . . 侯).

Vi giver en bajer til den, som kan oversætte hele sætningen til én dansk sætning.

I *Hàn shū* versionen er det sidste *ér* 而 udeladt; dette gør det muligt at læse ytringen som to sætninger.

62 部	<i>bù</i>	→ 23.
校尉	<i>xiàowèi</i>	Officer anvendt i diplomatiet som centralasiatisk sendebud; officer i hæren, leder af et regiment 部 (Bielenstein). 尉 → 37.
才能	<i>cáinéng</i>	Intelligens og handlekraft.
中人	<i>zhōngrén</i>	Almindelig person; ㊦ middelmådig person; eunuk; paladstjenestepige;
	<i>zhòngrén</i>	såre nogen (fysisk). 中 → 41.
軍功	<i>jūngōng</i>	→ 57.
取	<i>qǔ</i>	→ 7.
63 後人	<i>hòurén</i>	Efterkommere; eftertiden; tilbagestående, ㊦ bag andre mennesker.
尺	<i>chǐ</i>	(Ca. 23 cm i Hàn tiden) (<i>Dù liáng héng</i> , tavle 4–28).
寸	<i>cùn</i>	1/10 <i>chǐ</i> .

尺寸	<i>chǐcùn</i>	En lille smule.
封邑	<i>fēngyì</i>	Len. 封 → 59.
豈	<i>qǐ</i>	→ 4.
相	<i>xiāng</i>	. . . ;
	<i>xiàng</i>	. . . ; fysiognomi (som genstand for spådom).
當	<i>dāng, dàng</i>	→ 4.
邪	<i>yé</i>	(Spørgepartikel:) = 也乎 (Pulleyblank, s. 16–17).
	<i>xié</i>	. . .
固命	<i>gùmìng</i>	Forudbestemt skæbne. 固 → 73.
64 念	<i>niàn</i>	㊦ Tænke på; længes efter; tanke, intention; et øjeblik.
恨	<i>hèn</i>	Utilfreds; fortryde; hade; give skylden, dadle; angre, være ked af; had; fortrydelse.
隴西	Lǒngxī	→ 1.
守	<i>shǒu</i>	. . . ; = <i>tàishǒu</i> 太守, → 7.
羌	Qiāng	Folkeslag i den vestlige del af det gamle Kina.
反	<i>fǎn</i>	Vende; modsat; vende tilbage, opstand.
誘	<i>yòu</i>	→ 14.
降	<i>jiàng</i>	Falde;
	<i>xiáng</i>	overgive sig; få til at overgive sig.
詐	<i>zhà</i>	Snyde, ㊦ bedrage; foregive, lade som om.
65 獨	<i>dú</i>	→ 52.
耳	<i>ěr</i>	→ 53.
禍	<i>huò</i>	Katastrofe, uheld; ødelægge, bringe i fare.

於	yú	... ; (anvendes efter adjektiver til at angive komparativ, 'end').
66 歲	sui	→ 30.
大將軍	dà jiāngjūn	→ 49.
驃騎將軍	piàoqí jiāngjūn	En af flere titler der blev anvendt i forbindelse med mobilisering af hæren i tilfælde af krig (Bielenstein).
數	shù, shǔ, shuò	→ 8.
請	qǐng	Bede om; søge.
行	xíng, háng	→ 7.
以為	yǐwéi	→ 20.
許	xǔ	Tillade.
良久	liángjiǔ	Lang tid.
67 前將軍	qián jiāngjūn	En af flere titler der blev anvendt i forbindelse med mobilisering af hæren i tilfælde af krig (前 = for-trop) (Bielenstein).
元狩	Yuánshòu	→ 59.
68 從	cóng, zòng	→ 13.
大將軍	dà jiāngjūn	→ 49.
[衛] 青	[Wèi] Qīng	En berømt general, d. 104 f.v.t. Se <i>Cambridge history</i> , index.
擊	jī	→ 2.
塞	sāi	→ 33.
捕虜	bǔlǔ	= 捕擄, tage til fange; 虜 en fange.
知	zhī	→ 21.
單于	Chányú	→ 29.

居	jū	→ 22.
精兵	jīngbīng	Udvalgte tropper (M 8: 912).
走	zǒu	→ 12.
并	bìng	Indlemme; slå sammen med; sammen.
右將軍	yòu jiāngjūn	General of the Right (Bielenstein).
東	dōng	Øst.
69 少	shǎo, shào	→ 45.
回遼	huíyuǎn	Snoet og lang (M 3: 51).
勢	shì	Tendens, tilbøjelighed; situation, omstændigheder; magt og position; heftighed.
屯行	tún xíng	Marchere frem i samlet trop. 屯 → 24. 行 → 7.
請	qǐng	→ 66.
臣	chén	Krigsfange; slave; undersøgt; embedsmand; 臣 (ydmyg førstepersonspronomen).
部	bù	→ 23.
前將軍	qián jiāngjūn	→ 67.
70 徙	xǐ	→ 2.
結髮	jié fà	'In ancient times, when a boy came of age he began to tie up his hair; therefore a young man was called a <i>jié fà</i> '.
一得	yī dé	... ; endelig være i stand til.
當	dāng, dàng	→ 4.
單于	Chányú	→ 29.
願	yuàn	Indvilge i; ønske; håbe; være rede til.
居	jū	→ 22.

71 先死	<i>xiānsǐ</i>	Dø tidligt; før døden, i ens levetid. [Her åbenbart et transitivt verbum, 'at dø før (nogen)', brugt kausativt.]
[衛] 青	[Wèi] Qīng	→ 68.
陰	<i>yīn</i>	Nord for (et bjerg); syd for (en flod); overskyet; i hemmelighed, skjult; dyster; yin.
受	<i>shòu</i>	☞ Modtage; lide, blive udsat for; udstå, døje; arve og give videre; rumme; = 授 [→ 7].
上	<i>shàng</i>	→ 8.
誠	<i>jiè</i>	Advare; formane; redegørelse.
奇	<i>qí</i>	Speciel, ualmindelig; anormal; kostbar, sjælden; opfatte som ualmindelig; sær, underlig; noget underligt;
	<i>jī</i>	(Om tal:) ulige; et ulige tal; resttal; uheldig.
數奇	<i>shùjī</i>	Uheldig. 數 → 71.
卅	<i>wú</i>	→ 54.
恐	<i>kǒng</i>	→ 8.
欲	<i>yù</i>	→ 20.
72 公孫敖	Gōngsūn Áo	(Hans historie fortælles ganske kort i <i>Shǐ jì</i> , kap. 111; den er oversat af Watson (1993, s. 180–181).)
新	<i>xīn</i>	Indledende, første; frisk, ny; lige, netop; fornylig; forny.
失	<i>shī</i>	Miste.
侯	<i>hóu</i>	→ 1.
中將軍	<i>zhōng jiāngjūn</i>	
俱	<i>jù</i>	→ 23.

Her skal man forstå et *zhī* 之 mellem *yǔ* 與 og *jù* 俱: 'sammen med ham'.

時	<i>shí</i>	→ 31.
73 固	<i>gù</i>	Solid, fast, urokkelig; at styrke, sikre; vedblive, fastholde, fremture; resolut, målbevidst; i sagens natur; helt sikkert; virkelig, sandelig; selvfølgelig; (brugt som 故 :) derfor.
辭	<i>cí</i>	En anklagets vidneudsagn; udtryk; afstå fra; tage afsked med; ☞ takke nej; (en skønlitterær genre).
聽	<i>tīng</i>	Lytte; høre; adlyde; modtage, acceptere; ☞ tillade.
長史	<i>zhǎngshǐ</i>	Chief Clerk (Bielenstein).
封	<i>fēng</i>	→ 59.
書	<i>shū</i>	Skrive, nedskrive; skrift; ☞ brev; dokument.
莫府	<i>mùfǔ</i>	→ 24.
急	<i>jí</i>	→ 17.
詣	<i>yì</i>	Tage hen til; besøge; være i audiens hos.
部	<i>bù</i>	→ 23.
如書	<i>rúshū</i>	[Følge ordrene i brevet].
74 謝	<i>xiè</i>	Afslå (en udnævnelse m.m.); undskylde; ☞ sige farvel til; takke; informere.
起	<i>qǐ</i>	... ; begynde.
意	<i>yì</i>	→ 18.
愠怒	<i>yùnnù</i>	Vred, rasende.
就	<i>jiù</i>	→ 24.
引兵	<i>yǐnbīng</i>	→ 21.
[趙] 食其	[Zhào] Yìjī	(Ifølge den kinesiske kommentar bruges begge [Zhào] Shíqí udtaler.)
合軍	<i>héjūn</i>	Koncentrere tropper; ☞ kombinere to eller flere militære enheder.

亡	wáng, wú	→ 9.
導	dǎo	Lede; guide; pålægge; lære (nogen noget); bane vej for.

Hàn shū versionen har 惑 for 或, og der er flere andre interessante varianter i de næste par sætninger.

失道 shīdào Fare vild; ondskabsfuld, ond. 失 → 72.

Hòu 後 bruges her kausativt.

75 接戰	jiēzhàn	Kæmpe, gå i kamp. 接 → 79.
遁走	dùnzǒu	Flygte. 走 → 12.
還	huán, xuán, hái	→ 7.
絕幕	juémò	Krydse ørkenen; et fjernt ørkenområde (幕 = 漠 ørken).
遇	yù	→ 4.
76 長史	zhǎngshǐ	→ 73.
持	chí	☞ Tage, holde; have ansvaret for; støtte; opretholde; beskytte.
糲	bèi	Tørt korn.
醪	láo	Ufiltreret vin.
遺	yí	Miste; noget tabt; udelade; opgive; mangle; efterlade; arv; overskud; glemme; falde, synke; 排泄 (大小便); udskille;

Hverken kommentarerne eller ordbøgerne fortæller, hvad en gave af bèi og láo betød.

	wèi	overbringe; tildele; gave; sende.
問狀	wènzuàng	Undersøge omstændighederne omkring en sag.
上書	shàngshū	Henvende sig skriftligt til en hersker eller overordnet for at give udtryk for sin mening eller rapportere om en situation.

77 報	bào	Afsige en dom; rapportere; svare; gengælde.
曲折	qūzhé	Hele sagen, en sags implikationer.
急	jí	→ 17.
責	zé	Kræve; beskyldte; forhøre sig om; straffe; 責 beorde; pligt;
	zhài	= 債, gæld.
幕府	mùfǔ	→ 24.
簿	bù	Officielt dokument, rapport.
對簿	duìbù	Afhøring, forhør. 對 → 80. 簿 → 77.
校尉	xiàowèi	→ 62.
罪	zuì	☞ Skyld; fejl; straffe; dømme til straf; give skylden.
78 失道	shīdào	→ 74.
上簿	shàngbù	Indlevere en rapport. 簿 → 77.
79 莫府	mùfǔ	→ 24.
麾下	huīxià	→ 43.
結髮	jiéfà	→ 70.
幸	xìng	Heldig; heldigvis; glædes; håbe; med vilje, særligt; blive favoriseret af en hersker.
接	jiē	Møde, krydse; sammenføje, forbinde; fortsætte; nærme sig; modtage; byde velkommen.
80 徙	xǐ	→ 2.
部	bù	→ 23.
回遠	huíyuǎn	→ 69.
迷失	míshī	Fare vild; tabe.
失道	shīdào	→ 74.

餘	<i>yú</i>	→ 19.
復	<i>fù</i>	→ 19.
對	<i>duì</i>	Svare (en overordnet); overfor, henimod; konkurrere, kappes; modpart, rival; behandle, tage sig af; ægtefælle; gensidigt; kontrastere, sammenligne.
刀筆之吏	<i>dāobǐ zhī lì</i>	Jurist; advokat, juridisk ekspert.
81 遂	<i>sui</i>	→ 13.
引	<i>yǐn</i>	→ 21.
剄	<i>jǐng</i>	Skære halsen over; halshugge.
軍士	<i>jūnshì</i>	→ 52.
大夫	<i>dàfū</i>	En lokal konges budbringer til det kejserlige hof, lønramme 600 石 (Bielenstein); 大夫 udtryk anvendt til at betegne mænd af adelsrang.
哭	<i>kū</i>	Græde.
百姓	<i>bǎixìng</i>	Folket.
知	<i>zhī</i>	→ 21.
壯	<i>zhuàng</i>	Ung person; stærk, sund; kraftigt bygget; strålende; prise, love, anbefale.
<i>Wú lǎo zhuàng</i> 無老壯 betyder, 'uden hensyn til, om de var gamle eller unge'.		
無 → 23.		
垂涕	<i>chuí tì</i>	Græde, udgyde tårer.
82 下吏	<i>xià lì</i>	→ 34.
當	<i>dāng, dàng</i>	→ 4.
贖	<i>shú</i>	→ 34.
庶人	<i>shù rén</i>	→ 35.

83 [李] 當戶	[Lǐ] Dānghù	
[李] 椒	[Lǐ] Jiāo	Lǐ Guǎngs sønner
[李] 敢	[Lǐ] Gǎn	
郎	<i>láng</i>	→ 3.
少	<i>shǎo, shào</i>	→ 45.
韓嫣	Hán Yān	En af Kejser Wǔ-dì's yndlinger. Han har en kort biografi i <i>Shǐ jì, juàn</i> 125, 'Biografier over kejsernes mandlige yndlinger'; den er oversat af Watson (1993, Hàn II, s. 421–422).
戲	<i>xì</i>	→ 45.
少	<i>shǎo, shào</i>	→ 45.
遜	<i>xùn</i>	Undslippe, undgå; opgive; vise respekt, underkaste; være underlagt; mindske.
擊	<i>jī</i>	→ 2.
走	<i>zǒu</i>	→ 12.
84 勇	<i>yǒng</i>	→ 55.
拜	<i>bài</i>	... ; tildele (en post).
代郡	Dài jùn	→ 9.
太守	tàishǒu	→ 7.
先死	xiānsǐ	→ 71.
腹	<i>fù</i>	Underliv, mave; værne om; den indre del af noget.
遺腹子	yífù zǐ	Barn født efter faderens død.
Den samme sætning i <i>Hàn shū</i> lyder 廣死軍中時 .		
85 驃騎將軍	piàoqí jiāngjūn	→ 66.
明年	míngnián	Følgende år.

李蔡	Lǐ Cài	→ 3.
丞相	chéngxiàng	→ 60.
坐	zuò	... ; at blive sigtet for (en forbrydelse).
侵	qīn	Angribe; forbryde sig mod; gradvist.
孝景 [帝]	Xiào Jǐng [-dì]	→ 6.
園	yuán	... ; gravplads for herskerens koner og medhustruer.
墾	ruán	= 墾, uudnyttet jord.

Hàn shū versionen giver flere detaljer om Lǐ Cài's forbrydelse.

下吏	xiàli	→ 34.
治	zhì	→ 25.
對獄	duìyù	Stille for retten og dømme. 對 → 80.
86 國	guó	→ 1.
除	chú	Trappe; 除 afskaffe; vedligeholde; udnævne.
校尉	xiàowèi	→ 62.
驃騎將軍	piàoqí jiāngjūn	→ 66.
左賢王	Zuǒ xián wáng	→ 51.
力戰	lìzhàn	→ 10.
奪	duó	Stjæle; indtage, erobre.
鼓	gǔ	Tromme.
旗	qí	→ 7.
斬	zhǎn	→ 34.
賜爵	cìjué	Tildele rang.

關內侯	guānnèi hóu	Adelsrang under 列侯 [→ 61] (Bielenstein).
食邑	shíyì	Modtage skat fra et område; len.
87 代	dài	→ 49.
郎中令	lángzhōnglǐng	→ 49.
頃之	qǐngzhī	→ 36.
怨	yuàn	Bære nag, have modvilje mod; hade; fjendskab.
恨	hèn	→ 64.
擊	jī	→ 2.
傷	shāng	→ 12.
匿	nì	Skjule (sig selv); dølge (noget).
諱	huì	Skjule; noget fordækt; navn (på en kejser); tabu tegn i navnet på en hædret person.
匿諱	nìhuì	Skjule.
88 居	jū	→ 22.
無何	wúhé	→ 38.
從	cóng, zòng	→ 13.
上	shàng	→ 8.
雍 [縣]	Yōng [xiàn]	(Præfektur i det moderne Fèngxiáng 鳳翔, Shǎnxī) (Tán Qíxiāng, 15–16(4)3).
甘泉宮	Gānquán Gōng	Kejserens sommerresidens i 甘泉山 nordvest for Cháng'ān (Tán Qíxiāng, 15–16(4)4).
獵	liè	→ 41.
驃騎將軍	piàoqí jiāngjūn	→ 66.

[霍] 去病 [Huò]	Qùbìng	En berømt general, der 'rangerer blandt de få genier i Kinas militærhistorie' (<i>Cambridge history</i> , s. 390).
親	qīn	Forældre; nært beslægtet; nær slægtning; ægteskabelig forbindelse; elske, holde af; nær (i venskab); personligt, selv, i egen person;
	qīng	svigerfamilie.
有親	yǒuqīng	Være beslægtet gennem ægteskabelige forbindelser.
射	shè	→ 2.
時	shí	→ 31.
方	fāng	... ; netop da.
貴幸	guìxìng	Besidde en ærefuld stilling og have tæt forbindelse til herskeren. 貴 → 100.
89 諱	huì	→ 87.
鹿	lù	Hjort.
觸	chù	Stange med hornene; støde sammen med; røre; forbryde sig mod; risikere, trodse; flytte (noget).
居	jū	→ 22.
歲	sui	→ 30.
女	nǚ	... ; datter.
太子	tàizǐ	→ 1.
中人	zhōngrén, zhònggrén	→ 62.
愛幸	àixìng	Holde af og stole blindt på.
男	nán	... ; søn.
寵	chǒng	Holde overdrevent meget af; konkubine; en ærefuld stilling; at ære; hæder; forkæle (et barn).

然	rán	... ; men, ikke desto mindre.
90 氏	shì	... ; familie, slægt.
陵遲	língchí	... ; svækkes, falde.
衰微	shuāiwēi	Svækkes.
91	Linierne 91–101, om Lǐ Guǎngs sønnesøn Lǐ Líng 李陵, regnes for en senere tilføjelse til <i>Shǐ jì</i> . Versionen i <i>Hàn shū</i> er anderledes, og meget mere detaljeret, men man kan også finde klare tekstparalleller. <i>Hàn shū</i> versionen er oversat af Watson i <i>Courtier and commoner in ancient China</i> (N.Y. & London: Columbia University Press, 1974), s. 24–33. Det var for sit forsvar for Lǐ Líng, at Sīmǎ Qiān blev dømt til kastrations.	
壯	zhuàng	→ 81.
建章 [宮] Jiànzhāng [Gōng]		Palads beliggende vest for 未央宮 (→ 22) udenfor Cháng'āns mure (se kortet i Pirazzoli, <i>The Han Dynasty</i> , s. 224).
監	jiàn	(Titel); holde opsyn med; spejl. Bielenstein skriver ikke noget om hvilken funktion indehaveren af denne titel havde men nævner den i en række specifikke sammenhænge. 監 var sandsynligvis en opsynshavende, her med tilknytning til 建章宮.
騎	qí	→ 3.
善	shàn	→ 3.
射	shè	→ 2.
愛	ài	... ; være generøs mod.
士卒	shìzú	→ 26.
世	shì	En generation; arve, fortsætte; gennem generationer; et menneskes liv; epoke, æra; verden; verdslig.
深	shēn	Dyb.
入	rù	→ 10.

里	<i>lǐ</i>	→ 15.
92 居延 [縣]	Jūyán [xiàn]	Præfektur i det moderne Ejin Banner (Éjìnà qí 額濟納旗), Gānsù (Tán Qíxiāng, 33–34(2)6).
視	<i>shì</i>	→ 41.
地形	<i>dìxíng</i>	Geografiske forhold, topografi.
無所	<i>wúsuǒ</i>	Ingen steder.
I <i>Hàn shū</i> står der 不 i stedet for 無所.		
虜	<i>lǚ</i>	→ 3.
還	<i>huán, xuán, hái</i>	→ 7.
騎都尉	<i>qídūwèi</i>	Chef for 羽林騎 sammen med 羽林中郎將. Parallelt korps til 郎, men bestod af regulære vagter, der ikke var kandidater til offentlige embeder (Bielenstein). 騎 → 3. 都尉 → 6. 郎 → 3.
丹陽 [郡]	Dānyáng [jùn]	Kommandantur i den sydlige del af det moderne Ānhuī (Tán Qíxiāng, 24–25(2)4).
93 楚人	<i>chǔrén</i>	Personer fra Chǔ, dvs. halvbarbarer fra syden.
酒泉 [郡]	Jiǔquán [jùn]	Kommandantur i den vestlige del af det moderne Gānsù (Tán Qíxiāng, 33–34(3)5).
張掖 [郡]	Zhāngyè [jùn]	Kommandantur lige øst for Jiǔquán (Tán Qíxiāng, 33–34(3)6).
屯衛	<i>túnwèi</i>	Udstationere tropper til forsvar. 屯 → 24. 衛 → 22.
94 天漢	Tiānhàn	Regeringsperiode, 100–97 f.v.t.
秋	<i>qiū</i>	Efterår.
貳師	Èrshī	By i Dàyuān 大宛 (Ferghana-dalen, i det østlige Uzbekistan).

李廣利	Lǐ Guǎnglì	(I 104 f.v.t. fik han titel af Èrshī General og fik ordre til at belejre byen Èrshī; hændelsen er refereret i <i>Cambridge history</i> , pp. 168, 410. Watson mener, at Èrshī er det samme som Sutrishna.)
右賢王	Yòu xián wáng	→ 59.
祁連	Qílián	Bjergkæde i det sydlige Xīnjiāng og Gānsù.
天山	Tiānshān	山名, 即祁連山 bjergkæde, den samme som Qílián.
95 將	<i>jiāng, jiàng</i>	→ 1.
射士	<i>shèshì</i>	Bueskytte. 射 → 2. 士 → 25.
步兵	<i>bùbīng</i>	Infanterister. 步 → 13.
居延 [縣]	Jūyán [xiàn]	→ 92.
可	<i>kě</i>	→ 51.
分	<i>fēn, fèn</i>	→ 43.
毋	<i>wú</i>	→ 54.
專	<i>zhuān</i>	→ 45.
走	<i>zǒu</i>	→ 12.
96 期	<i>qī</i>	Aftalt tidspunkt; tidspunkt, dato; aftalt møde; at aftale; håbe; forberede; begrænset mængde, grænseværdi.
單于	Chányú	→ 29.
圍	<i>wéi</i>	→ 51.
擊	<i>jī</i>	→ 2.
盡	<i>jìn</i>	→ 12.
殺	<i>shā, shài</i>	→ 3.
傷	<i>shāng</i>	→ 12.

97 引	<i>yǐn</i>	→ 21.
且…且	<i>qiě... qiě</i>	Både... og... samtidig.
...	...	
戰	<i>zhàn</i>	→ 12.
連	<i>lián</i>	...; uafbrudt.
鬪	<i>dòu</i>	= 鬥, slås.
還	<i>huán, xuán, hái</i>	→ 7.
遮	<i>zhē</i>	Blokere; afskære; skjule.
[遮絕	<i>zhējué</i>	Blokere, afskære.]
狹	<i>xiá</i>	Smal, snæver; få.
道	<i>dào</i>	→ 51.
食	<i>shí, sì</i>	→ 43.
乏	<i>fá</i>	...; mangle forsyninger.
救	<i>jiù</i>	Redde; redning.
98 虜	<i>lǔ</i>	→ 3.
招降	<i>zhāoxiáng</i>	Opfordre til overgivelse. 降 → 64.
面目	<i>miànmù</i>	Ansigt.
陛下	<i>bìxià</i>	(Andenpersonspronomen, bruges ved henvendelse til kejseren).

Brugen af andenpersonspronomenet her tyder på, at sætningen er citeret fra et brev til kejseren.

降	<i>jiàng, xiáng</i>	→ 64.
盡	<i>jìn</i>	→ 12.
沒	<i>mò, méi</i>	→ 41.
餘	<i>yú</i>	→ 19.

亡散	<i>wángsàn</i>	Sprede og sende på flugt; være spredt og fortabt.
歸	<i>guī</i>	→ 21.
100 單于	<i>Chányú</i>	→ 29.
素聞	<i>sùwén</i>	→ 31.
家聲	<i>jiāshēng</i>	En persons families berømmelse.

I denne sætning kunne man forledes til at tro, at konstruktionen 及...又... betød det samme som 又...又..., men der synes ikke at være belæg for det. Man må nok tage *jí* 及 som konjunktion, 'når, da', og *zhàn* 戰 som verbum. *Hàn shū* versionen har 單于壯陵 i stedet for 單于既...又壯.

壯	<i>zhuàng</i>	→ 81.
妻	<i>qī</i>	Hustru;
	<i>qì</i>	bortgifte sin datter.
貴	<i>guì</i>	Kostbar, dyr; af høj rang; at adle (ngn.); en person af høj rang; værdsætte, sætte pris på; tilbede; at ære; (høflig præfiks).
族	<i>zú</i>	...; (gammel straf:) henrettelse af tre eller ni slægtsled.
101 敗	<i>bài</i>	→ 38.
隴西	<i>Lǒngxī</i>	→ 1.
士	<i>shì</i>	→ 25.
居	<i>jū</i>	→ 22.
門下	<i>ménxià</i>	En magtfuld familie; håndgangne mænd i en magtfuld familie; discipler.
用	<i>yòng</i>	→ 3.

Yòng 用 må forstås her som *yòng zhī* 用之, 'på grund af det'.

恥	<i>chǐ</i>	= 耻. Skam; en skamfuld sag; betragte som skamfuld; skamme sig.
102 太史公	<i>Tàishǐgōng</i>	'Storhistorikeren', Sīmǎ Qiāns embedstitel.

Citatet er fra *Lúnyǔ* 論語, Bog 13. D. C. Lau's oversættelse lyder: 'If a man is correct in his own person, then there will be obedience without orders being given; but if he is not correct in his own person, there will not be obedience even though orders are given' (D. C. Lau: *Confucius, the Analects*, Penguin Books, 1979, s. 119).

其...之謂 *qí...zhī wèi* Det må kaldes ...!

余 *yú* Jeg, vi, min, vor.
NB: ikke det simplificerede tegn for 餘!

睹 *dǔ* Se; undersøge.

103 悛悛 *xúnxún* Oprigtig og generøs.

鄙 *bǐ* Simpel, upoleret, grov.

道 *dào* ...; sige.

辭 *cí* → 73.

盡 *jìn* → 12.

哀 *āi* Sorgfuld; føle med; sørge over; kondolere.

忠實 *zhōngshí* Trofast og ærlig.

誠信 *chéngxìn* Ægte, oprigtigt hjerte

104 士大夫 *shìdàfū* (Gammel anvendelse:) regeringsembedsmænd i almindelighed; (senere:) 武 underordnede officerer; lærde og feudal landadel.

諺 *yàn* Ordsprog.

桃 *táo* Fersken.

李 *lǐ* Blomme; (familienavn).

自 *zì* → 8.

蹊 *xī* Bjergvej.

言 *yán* → 45.

諭 *yù* Informere; vide, forstå; drage en parallel.

Indeks

āi 哀 103

ài 愛 91

àilè 愛樂 46

àixìng 愛幸 89

ān 鞍 17

bà 罷 56

bàguī 罷歸 56

Bàlíng 霸陵 37

bài 拜 84

bài 敗 38

báimǎ jiàng 白馬將 18

bǎixìng 百姓 81

bào 報 77

bèi 糶 76

Běidì jùn 北地郡 9

bēn 奔 19

bēng 崩 22

bǐ 彼 13

bǐ 鄙 103

bì 必 12

bì 臂 44

bì 避 40

bìxià 陛下 98

biān 鞭 33

biān 邊 23

biānjùn 邊郡 9

bīng 兵 45

bǐng 屏 36

bìng 病 31

bìng 并 68

bǐngjū 屏居 36

Bówàng 博望 51

Bówàng hóu 博望侯 51

bǔ 捕 33

bù 步 13

bù 野 23

bù 簿 77

bùbīng 步兵 95

bùcháng 不嘗 46

bǔlǔ 捕虜 68

bùqū 野曲 25

bùwǔ 部伍 23

bùxíng 步行 13

cáinéng 才能 62

cáiqì 才氣 8

cǎo 草 24

Chányú 單于 29

cháng 嘗 3

Chánglè Gōng 長樂宮 23

chángshì 常侍 3

Chāngyì 昌邑 7

chén 臣 69

chén 陳 15

chéng 盛 32

Chéng Bùshí 程不識 22

Chéngjì xiàn 成紀縣 1

chéngxiàng 丞相 60

chéngxìn 誠信 103

chí 持 76

chí 馳 13

chǐ 恥 101

chǐ 尺 63

chì 斥 24

chǐcùn 尺寸 63

chìhòu 斥候 25

chímǎn 持漸 54

chōng 衝 = 衝 4

chǒng 寵 89

chōngxiàn 衝陷 4

chū 出 23

chū 初 6

chú 除 86

chǔ 處 46

chù 處 46

chù 觸 89

chǔrén 楚人 93

chuitì 垂涕 81

cí 辭 73

cìjué 賜爵 86

cóng 從 13

cóngdì 從弟 3

cóngjūn 從軍 2

cóngxíng 從行 3

cùn 寸 63

dà 大 10

dàfū 大夫 81

dàhuáng 大黃 54

dà jiāngjūn 大將軍 49
 dài 代 49
 Dài jùn 代郡 9
 Dānyáng jùn 丹陽郡 92
 dāng, dàng 當 4
 dǎo 導 74
 dǎo 倒 47
 dào 到 17
 dào 倒 47
 dào 道 4, 103
 dāobǐ zhī lì 刀筆之吏 80
 dé 得 27
 dí 敵 47
 dìxíng 地形 92
 dízhàn 敵戰 8
 diǎnshúguó 典屬國 8
 diāo 雕 12
 Dìngxiāng jùn 定襄郡 50
 dōng 東 68
 dòu 斗 24
 dòu 鬪 97
 dú 獨 52
 dū 賭 102
 dù 度 47
 dūwèi 都尉 6
 duì 對 80
 duìbù 對簿 77
 duìyù 對獄 85
 dùnzǒu 遁走 75
 duó 度 47
 duó 奪 86
 duò 墮 32
 duō 多 28

ér 兒 32
 ěr 耳 53
 Èrshī 貳師 94
 fā 發 47
 fá 乏 97
 fǎ 法 56
 fájué 乏絕 45
 fǎn 反 64
 fàn 犯 26
 fǎnrǎo 煩擾 27
 fāng 方 88
 fēi 飛 40
 fēn, fèn 分 43
 fēng 封 59
 fēngyì 封邑 63
 fú 伏 20
 fú 服 55
 fù 縛 14
 fù 負 8
 fù 復 19
 fù 艇 84
 gǎn 敢 16
 Gānquán Gōng 甘泉宮 88
 gào 告 52
 Gāo-dì 高帝 4
 gé 格 4
 géshā 格殺 4
 gēng, gèng 更 41
 gōng 弓 33
 gōng 功 30
 gōng, gǒng, gòng 共 43
 gōngláo 功勞 58
 gōngmíng 功名 7

Gōngsūn Áo 公孫敖 72
 Gōngsūn Hóng 公孫弘 60
 Gōngsūn Húnyé (eller Kūnyé) 公孫昆邪 8
 gǔ 鼓 86
 gù 固 73
 gù 故 1
 gùming 固命 63
 guài 怪 20
 guānnèi hóu 關內侯 86
 guī 歸 21
 guì 貴 100
 guìxìng 貴幸 88
 guǒ 果 14
 guò 過 53
 hái 還 7
 Hàn 漢 34
 Hán Yān 韓嫣 83
 háng 行 7
 hángwǔ 行伍 25
 hángzhèn 行陳 23
 hào 號 40
 hē 呵 37
 héjūn 合軍 74
 hénaǐ 何乃 38
 hézhàn 合戰 8
 hèn 恨 64
 hòu 候 25
 hòu jiāngjūn 後將軍 49
 hòuqī 後期 56
 hòurén 後人 63
 Hú 胡 2
 hǔ 虎 41

hù 戶 4
 hù 護 19
 hùjūn 護軍 29
 Huáilǐ 槐里 1
 huán 園 53
 huán 還 7
 huánshè 還射 12
 huánzǒu 還走 15
 huī 麾 43
 huì 諱 87
 huì 會 20
 huixià 麾下 43
 huíyuǎn 回遠 69
 Huò Qùbìng 霍去病 88
 huò 或 61
 huò 禍 65
 jī 積 58
 jī 奇 71
 jī 幾 56
 jī 擊 2
 jí 即 17
 jí 及 4
 jí 急 17
 jí 極 26
 jí 籍 24
 jǐ 幾 56
 jiā 家 2
 jiāchǎn 家產 44
 jiājū 家居 36
 jiāshēng 家聲 100
 jiān 堅 18
 jiān 閒 31
 jiàn 諫 28

jiàn 監 91
 jiǎnyì 簡易 26
 Jiànzhāng Gōng 建章宮 91
 jiāng, jiàng 將 1
 jiàng 降 64
 jiāngjūn 將軍 0, 7
 jiào 覺 30
 jiē 皆 3
 jiē 接 79
 jiě 解 17
 jiè 誠 71
 jiéfa 結髮 70
 jiēzhàn 接戰 75
 jǐn 謹 28
 jìn 近 17
 jìn 禁 26
 jìn 盡 12
 jīng 驚 15
 jǐng 劉 81
 jìng 竟 42
 jīngbīng 精兵 68
 jìngsǐ 竟死 45
 jiù 救 97
 jiù 就 24
 jiǔqīng 九卿 60
 Jiǔquán jùn 酒泉郡 93
 jiǔzhī 久之 22
 jū 居 22
 jù 俱 23
 Jūyán xiàn 居延縣 92
 jué 覺 30
 juémò 絕幕 75
 juéyì 爵邑 60

jūnbù 軍簿 25
 jūnlǐ 軍吏 61
 jūnshì 軍士 52
 jūntún 軍屯 23
 jūnzhèn 軍陳 45
 kē 苛 46
 kě 可 51
 kǒng 恐 8
 kū 哭 81
 kǔ 苦 28
 kuānhuǎn 寬緩 46
 kùnrǔ 困辱 47
 kuòxiá 闊狹 45
 Lántián xiàn 藍田縣 36
 láng 郎 3
 lángzhōnglǐng 郎中令 49
 láo 醪 76
 lào 絡 31
 lè 勒 11
 lè 樂 26
 Lè'ān 樂安 59
 lēi 勒 11
 lǐ 李 104
 lǐ 里 15
 lì 立 6
 lì 吏 25
 Lǐ Cǎi 李蔡 3
 Lǐ Dānghù 李當戶 83
 Lǐ Gǎn 李敢 83
 Lǐ Guǎnglì 李廣利 94
 Lǐ Jiāo 李敖 83
 lìshì 吏士 54
 Lǐ Xìn 李信 1

<i>lián</i> 連 97	<i>mùfǔ</i> 莫府 24	<i>qí...zhī wèi</i> 其仕之謂 102
<i>lián</i> 廉 28	<i>nài hé</i> 柰何 17	<i>qián jiāngjūn</i> 前將軍 67
<i>liáng</i> 良 2	<i>nán</i> 男 89	Qiāng 羌 64
Liáng guó 梁國 7	<i>nè</i> 訥 45	<i>qiě</i> 且 12
<i>liángjiǔ</i> 良久 66	<i>nèkǒu</i> 訥口 45	<i>qiě...qiě... 且...且</i> 97
Liáoxī jùn 遼西郡 38	<i>néng</i> 能 8	<i>qīn</i> 親 88
<i>liè</i> 獵 41	<i>nì</i> 匿 87	<i>qīn</i> 侵 85
<i>lièhóu</i> 列侯 61	<i>nì</i> 睨 32	<i>qǐng</i> 頃 36
<i>lièzhuàn</i> 列傳 0	<i>nìhuì</i> 匿諱 87	<i>qǐng</i> 請 66
<i>lǐng</i> 領 29	<i>niàn</i> 念 64	<i>qīng</i> 親 88
<i>lìng</i> 令 13	<i>nǚ</i> 女 89	<i>qīngchē jiāngjūn</i> 輕車將軍 59
<i>língchí</i> 陵遲 90	<i>páng</i> 旁 20	<i>qǐngzhī</i> 頃之 36
<i>liú</i> 留 16	<i>pángǔ</i> 旁谷 29	<i>qiū</i> 秋 94
<i>liúchí</i> 留遲 56	<i>pí</i> 罷 56	<i>qūzhé</i> 曲折 77
<i>lìzhàn</i> 力戰 10	<i>píjiàng</i> 裨將 54	<i>qǔ</i> 取 7
Lǒngxī jùn 隴西郡 1	<i>piàoqí jiāngjūn</i> 驃騎將軍 66	<i>qù</i> 去 15
<i>lù</i> 鹿 89	<i>píng</i> 屏 36	<i>rán</i> 然 89
<i>lǚ</i> 虜 3	<i>píngdàn</i> 平旦 21	<i>rénrén</i> 人人 24
<i>lǜ</i> 率 50	<i>pòbài</i> 破敗 30	<i>rénsè</i> 人色 55
<i>lüè</i> 略 27	<i>qī</i> 期 96	<i>rì</i> 日 7
<i>luò</i> 絡 31	<i>qī</i> 妻 100	<i>rì mù</i> 日暮 54
Mǎyì xiàn 馬邑縣 29	<i>qí</i> 奇 71	<i>rù</i> 入 10
<i>méi</i> 沒 41	<i>qí</i> 旗 7	<i>rú lìng</i> 如令 4
<i>ménxià</i> 門下 101	<i>qí</i> 騎 3	<i>rúshū</i> 如書 73
<i>měngshòu</i> 猛獸 4	<i>qǐ</i> 豈 4	<i>ruán</i> 孺 85
<i>míshī</i> 迷失 80	<i>qǐ</i> 起 74	<i>sāi</i> 塞 33
<i>miànmù</i> 面目 98	<i>qī</i> 妻 100	<i>sāngōng</i> 三公 61
<i>míng</i> 名 10	<i>qì</i> 泣 8	<i>shā</i> 殺 3
<i>míngnián</i> 明年 85	<i>qídūwèi</i> 騎都尉 92	<i>shài</i> 殺 3
<i>míngri</i> 明日 55	<i>qí láng jiàng</i> 騎郎將 6	<i>shàn</i> 善 3
<i>míngshēng</i> 名聲 60	Qílián 祁連 94	<i>shāng</i> 傷 12
<i>mò</i> 沒 41	<i>qīqí chángshì</i> 騎常侍 3	<i>shǎng</i> 賞 7
<i>mù</i> 暮 20		

<i>shàng</i> 上 8	<i>shìdàfū</i> 士大夫 104	<i>tàiwèi</i> 太尉 6
<i>shàng</i> 尚 37	<i>shīdào</i> 失道 74	<i>tàizhōng dàfū</i> 太中大夫 28
<i>shàngbù</i> 上簿 78	Shí Jiàn 石建 49	<i>tàizǐ</i> 太子 1
<i>shāngcì</i> 賞賜 43	<i>shìshì</i> 世世 2	<i>táo</i> 桃 104
Shànggǔ jùn 上谷郡 7	<i>shīwáng</i> 失亡 34	<i>téng</i> 騰 32
Shàng jùn 上郡 9	<i>shíyì</i> 食邑 86	Tiānhàn 天漢 94
<i>shàng mǎ</i> 上馬 14	<i>shìzú</i> 士卒 26	Tiānshān 天山 94
<i>shàngshū</i> 上書 76	<i>shǒu</i> 守 64	<i>tiānxìng</i> 天性 44
<i>shǎo, shào</i> 少 45	<i>shǒu</i> 首 3	Tiān zǐ 天子 11
<i>shě, shè</i> 舍 24	<i>shòu</i> 受 71	<i>tīng</i> 聽 73
<i>shè</i> 射 2	<i>shòu</i> 授 7	<i>tíng</i> 亭 37
<i>shèliè</i> 射獵 36	<i>shòushè</i> 受射 2	<i>tuī</i> 推 32
<i>shèshì</i> 射士 95	<i>shū</i> 書 73	<i>tún</i> 屯 24
<i>shèzhǐ</i> 舍止 24	<i>shù</i> 贖 34	<i>túnwèi</i> 屯衛 93
<i>shēn</i> 深 91	<i>shù</i> 數 8	<i>tún xíng</i> 屯行 69
<i>shēnzi</i> 身自 13	<i>shǔ</i> 屬 29	<i>tuō</i> 脫 34
<i>shèng</i> 盛 32	<i>shù</i> 數 8	<i>wàn hù hóu</i> 萬戶侯 4
<i>shēngdé</i> 生得 14	<i>shùjī</i> 數奇 71	<i>wáng</i> 亡 9
<i>shěngyuē</i> 省約 24	<i>shùrén</i> 庶人 35	<i>wǎng</i> 往 52
<i>shēngzhì</i> 生致 31	<i>shuài</i> 率 50	<i>wàng</i> 望 14
<i>shī</i> 失 72	<i>shuāiwēi</i> 衰微 90	<i>wàngqì</i> 望氣 61
<i>shí</i> 時 31	<i>shuò</i> 數 8	<i>wángsàn</i> 亡散 98
<i>shí</i> 石 3	<i>sǐ</i> 死 53	Wáng Shuò 王朔 61
<i>shí</i> 食 43	<i>sì</i> 食 43	<i>wéi</i> 圍 51
<i>shǐ</i> 矢 53	<i>sù</i> 素 31	<i>wèi</i> 衛 = 衛 22
<i>shǐ</i> 使 11	<i>sù</i> 宿 38	<i>wèi</i> 遺 76
<i>shì</i> 士 25	<i>sùwén</i> 素聞 31	<i>wèi</i> 畏 27
<i>shì</i> 氏 90	<i>sui</i> 歲 30	<i>wèi</i> 尉 37
<i>shì</i> 世 91	<i>sui</i> 遂 13	<i>wèicháng</i> 未嘗 25
<i>shì</i> 示 18	<i>suǒ</i> 所 17	Wèi Qīng 衛青 68
<i>shì</i> 事 24	<i>tā rén</i> 他人 44	<i>wèirén</i> 為人 28
<i>shì</i> 視 41	Tàishǐgōng 太史公 102	<i>wèiwèi</i> 衛尉 22
<i>shì</i> 勢 69	<i>tàishǒu</i> 太守 7	Wèiyāng Gōng 未央宮 22

wén 聞 40	xiáng 詳 32	yèbàn 夜半 20
wénfǎ 文法 28	xiàng 相 58, 63	yějū 野居 36
wénshū 文書 24	xiàng 嚮 53	yèxíng 夜行 38
wènzhàng 問狀 76	xiāo 驍 29	yí 遺 76
wǒ 我 16	Xiāoguān 蕭關 2	yǐ 以 2
wò 臥 20	Xiào Jǐng-dì 孝景帝 6	yǐ 以 50
wú 吾 15	xiāoqí dūwèi 驍騎都尉 6	yì 益 54
wú 亡 9	xiāoqí jiāngjūn 驍騎將軍 29	yì 亦 3
wú 無 23	xiàowèi 校尉 62	yì 異 51
wú 毋 54	Xiào Wén-dì 孝文帝 2	yì 意 18
wǔ 伍 23	Xiào Wǔ-dì 孝武帝 22	yì 詣 73
wúhé 無何 38	xié 邪 63	yì 翼 13
wǔqí 武騎 3	xiè 解 17	yīdé 一得 70
wúshuāng 無雙 8	xiè 謝 74	yífù zǐ 遺艇子 84
wúsuǒ 無所 92	xīn 新 72	yǐgù 以故 34
wúyǐ 無以 26	xíng 行 7	yìlè 佚樂 26
xī 惜 4	xìng 幸 79	yìqì 意氣 55
xī 蹊 104	Xiōngnú 匈奴 2	yǐwéi 以為 20
xī 徙 2	xiǔ 宿 38	yìyǔ 易與 53
xì 戲 45	xiù 宿 38	yīn 因 32
xíbīng 習兵 11	xiūxi 休息 25	yīn 陰 71
xiá 狹 97	xǔ 許 66	yǐn 引 21
xiàzhōng 下中 60	xuán 還 7	yǐn 飲 37
xiàli 下吏 34	xùn 遜 83	yìn 印 7
xián 弦 47	xúnxún 悛悛 103	yìn 飲 37
xián 咸 26	yán 言 45	yǐnqù 引去 21
xián 賢 31	yàn 諺 104	yīng 應 47
xiǎn 顯 7	Yàn mén guān 鴈門關 30	yīng 應 47
xiàn 陷 4	Yàn mén jùn 鴈門郡 9	Yǐngyīn hóu 穎陰侯 36
xiān 先 1	yànyǔ 燕語 61	yíngzhèn 營陳 25
xiānsǐ 先死 71	yáng 詳 32	yǒng 勇 55
xiāng 相 58, 63	yé 邪 63	yòng 用 3
xiáng 降 64	yè 夜 36	yòng 用 18

Yōng xiàn 雍縣 88	zé 責 77	zhōngláng 中郎 3
yòu 誘 14	zhà 詐 64	zhònglǜ 中率 50
Yòuběipíng jùn 右北平郡 39	zhài 責 77	zhōngrén, zhòngrén 中人 62
yòu jiāngjūn 右將軍 68	zhǎn 斬 34	zhōngshēn 終身 43
yòuqí 誘騎 14	zhàn 戰 12	zhōngshí 忠實 103
yǒuqīng 有親 88	zhāng 張 13	Zhōu Yàfū 周亞夫 6
Yòu xián wáng 右賢王 59	Zhāng Qiān 張騫 51	zhú 逐 1
yú 餘 19	zhǎngshǐ 長史 73	zhuān 專 45
yú 余 102	Zhāngyè jùn 張掖郡 93	zhuǎn 轉 9
yú 於 65	zhào 召 49	zhuàn 轉 9
yǔ 雨 53	zhàobài 召拜 39	zhuàng 壯 81
yú 諭 104	Zhào Shíqí, Zhao Yijī 趙食其 74	zhuī 追 16
yù 欲 20	zhāoxiáng 招降 98	zhūn 屯 24
yù 遇 4	zhē 遮 97	zǐ 子 4
yúcai 餘材 43	zhé 輒 43	zì 自 8
yùhài 遇害 25	zhéguān 折關 4	zìbiàn 自便 24
yùshí 遇時 4	zhējué 遮絕 97	zìrú 自如 55
yuán 獮 44	zhèn 陳 15	zòng 縱 13
yuán 園 53	zhèng 正 25	zòng 縱 11
yuán 園 85	zhī 知 21	zǒu 走 12
yuǎn 遠 24	zhǐ 止 17	zú 卒 26
yuàn 怨 87	zhì 秩 3	zú 族 100
yuàn 願 70	zhì 至 19	zú 鏃 41
Yuánshòu 元狩 59	zhì 治 25	zuì 醉 37
Yuánshuò 元朔 49	zhì 置 31	zuì 罪 77
yuánzhèn 園陳 53	zhíguàn 直貫 52	zuò 坐 85
yuè 樂 26	zhíjiàn 直諫 28	Zuǒ xián wáng 左賢王 51
yún 云 48	zhì míng 至明 25	zuǒyòu 左右 22
yùnnù 愠怒 74	zhōng 終 20	
Yúnzhōng jùn 雲中郡 10	zhōng, zhòng 中 41	
zāi 哉 5	zhōng guìrén 中貴人 11	
zàn 暫 32	zhōng jiāngjūn 中將軍 72	

史記・李將軍列傳

史記卷一百九

李將軍列傳第四十九

1 李將軍廣者，隴西成紀人也。^(一)其先曰李信，秦時爲將，逐得燕太子丹者也。故槐里，
 2 徙成紀。廣家世世受射。^(二)孝文帝十四年，匈奴大入蕭關，而廣以良家子^(三)從軍擊胡，
 3 用善騎射，殺首虜多，爲漢中郎。廣從弟李蔡亦爲郎，皆爲武騎常侍，^(四)秩八百石。嘗從
 4 行，有所衝陷折關及格猛獸，而文帝曰：「惜乎，子不遇時！如令子當高帝時，萬戶侯豈足道
 5 哉！」

〔一〕正義：成紀，秦州縣。

〔二〕索隱：案：小顏云「世受射法」。

〔三〕索隱：案：如淳云「非醫、巫、商賈、百工也」。

〔四〕索隱：案：謂爲郎而補武騎常侍。

6 及孝景初立，廣爲隴西都尉，徙爲騎郎將。^(一)吳楚軍時，廣爲驍騎都尉，從太尉亞夫擊

7 吳楚軍，取旗，顯功名昌邑下。以梁王授廣將軍印，還，賞不行。(二)徙爲上谷太守，匈奴日以合戰。典屬國公孫昆邪(三)爲上泣曰：「李廣才氣，天下無雙，自負其能，數與虜敵戰，恐亡之。」於是乃徙爲上郡太守。後廣轉爲邊郡太守，徙上郡。嘗爲隴西、北地、雁門、代郡、雲中太守，皆以力戰爲名。

〔一〕集解 張晏曰：「爲武騎郎將。」〔案〕小顏云：「爲騎郎將謂主騎郎也。」

〔二〕集解 文穎曰：「廣爲漢將，私受梁印，故不以賞也。」

〔三〕集解 昆音魂。〔案〕案：典屬國，官名。公孫，姓也；昆邪，名。服虔云「中國人」。包愷云「昆音魂」也。

17 匈奴大入上郡，天子使中貴人從廣(二)勒習兵擊匈奴。中貴人將騎數十縱，(三)見匈奴三人，與戰。三人還射，(三)傷中貴人，殺其騎且盡。中貴人走廣。廣曰：「是必射雕者也。」(四)廣乃遂從百騎往馳三人。三人亡馬步行，行數十里。廣令其騎張左右翼，而廣身自射彼三人者，殺其二人，生得一人，果匈奴射雕者也。已縛之上馬，望匈奴有數千騎，見廣，以爲誘騎，皆驚，上山陳。廣之百騎皆大恐，欲馳還走。廣曰：「吾去大軍數十里，今如此以百騎走，匈奴追射我立盡。今我留，匈奴必以我爲大軍(之)誘(之)，必不敢擊我。」廣令諸騎曰：「前！」前未到匈奴陳二里所，止，令曰：「皆下馬解鞍！」其騎曰：「虜多且近，卽有急，柰

18 何？」廣曰：「彼虜以我爲走，今皆解鞍以示不走，用堅其意。」於是胡騎遂不敢擊。有白馬將(五)出護其兵，李廣上馬與十餘騎犇射殺胡白馬將，而復還至其騎中，解鞍，令士皆縱馬臥。是時會暮，胡兵終怪之，不敢擊。夜半時，胡兵亦以爲漢有伏軍於旁欲夜取之，胡皆引兵而去。平旦，李廣乃歸其大軍。大軍不知廣所之，故弗從。

〔一〕集解 漢書音義曰：「內官之幸貴者。」〔案〕案：董巴輿服志云「黃門承至密近，使聽察天下，謂之中貴人使者」。崔浩云「在中而貴幸，非德望，故名不見也」。

〔二〕集解 徐廣曰：「放縱馳騁。」

〔三〕正義 射音石。還謂轉也。

〔四〕集解 文穎曰：「雕，鳥也，故使善射者射也。」〔案〕案：服虔云「雕，鸚也」。說文云「似鸞，黑色，多子」。一名

鸞，以其毛作矢羽。章昭云「鸚，一名鸚也」。

〔五〕正義 其將乘白馬，而出監護也。

22 居久之，孝景崩，武帝立，左右以爲廣名將也，於是廣以上郡太守爲未央衛尉，而程不識亦爲長樂衛尉。程不識故與李廣俱以邊太守將軍屯。及出擊胡，而廣行無部伍行陳，(二)就善水草屯，舍止，人人自便，(三)不擊刀斗以自衛，(三)莫府(四)省約文書籍事，然亦遠斥

25 26 27 28

候，(五)未嘗遇害。程不識正部曲行伍營陳，擊刀斗，士吏治軍簿至明，軍不得休息，然亦未嘗遇害。不識曰：「李廣軍極簡易，然虜卒犯之，無以禁也；而其士卒亦佚樂，咸樂爲之死。我軍雖煩擾，然虜亦不得犯我。」是時漢邊郡李廣、程不識皆爲名將，然匈奴畏李廣之略，士卒亦多樂從李廣而苦程不識。程不識孝景時以數直諫爲太中大夫。爲人廉，謹於文法。

(一)案：百官志云「將軍領軍皆有部曲。大將軍營五部，部校尉一人，部下有曲，曲有軍候一人」也。

(二)案：音去聲。

(三)案：孟康曰：以銅作鑊器，受一斗，晝炊飯食，夜擊持行，名曰刀斗。(案)刀音紹。案：荀悅云「刀斗，小鈴，如宮中傳夜鈴也」。蘇林云「形如錡，以銅作之，無緣，受一斗，故云刀斗」。錡即鈴也。埤倉云「鑊，溫器，有柄斗，似鈔無緣。音焦」。

(四)案：大頤云「凡將軍謂之莫府者，蓋兵行舍於帷帳，故稱(莫)府。古字通用，遂作(莫)耳」。小爾雅訓莫爲大，非也。

(五)案：許慎注淮南子云「斥，度也。候，視也，望也」。

29 30 31

後漢以馬邑城誘單于，使大軍伏馬邑旁谷，而廣爲驍騎將軍，領屬護軍將軍。是時單于覺之，去，漢軍皆無功。其後四歲，廣以衛尉爲將軍，出鴈門擊匈奴。匈奴兵多，破敗廣軍，生得廣。單于素聞廣賢，令曰：「得李廣必生致之。」胡騎得廣，廣時傷病，置廣兩馬間，絡

32 33 34 35

而盛臥廣。行十餘里，廣詳死，睨其旁有一胡兒騎善馬，廣暫騰而上胡兒馬，因推墮兒，取其弓，鞭馬南馳數十里，復得其餘軍，因引而入塞。匈奴捕者騎數百追之，廣行取胡兒弓，射殺追騎，以故得脫。於是至漢，漢下廣吏。吏當廣所失亡多，爲虜所生得，當斬，贖爲庶人。

(一)案：徐廣曰：「一云『抱兒鞭馬南馳』也。」

36 37 38 39

頃之，家居數歲。廣家與故穎陰侯孫(二)屏野居藍田南山中射獵。嘗夜從一騎出，從人田閒飲。還至霸陵亭，霸陵尉(三)醉，呵止廣。廣騎曰：「故李將軍。」尉曰：「今將軍尚不得夜行，何乃故也！」止廣宿亭下。居無何，匈奴入殺遼西太守，敗韓將軍，(四)後韓將軍徙右北平。於是天子乃召拜廣爲右北平太守。廣即請霸陵尉與俱，至軍而斬之。

(一)案：灌嬰之孫，名強。(案)灌嬰之孫，名強。

(二)案：百官志云「尉，大縣二人，主盜賊。凡有賊發，則推索尋案之也」。

(三)案：蘇林曰韓安國。

廣居右北平，匈奴聞之，號曰「漢之飛將軍」，避之數歲，不敢入右北平。

廣出獵，見草中石，以爲虎而射之，中石沒鏃，(二)視之石也。因復更射之，終不能復入

石矣。廣所居郡聞有虎，嘗自射之。及居右北平射虎，虎騰傷廣，廣亦竟射殺之。

〔一〕集解徐廣曰：「一作『沒羽』。」

廣廉，得賞賜輒分其麾下，飲食與士共之。終廣之身，爲二千石四十餘年，家無餘財，終不言家產事。廣爲人長，援臂，〔二〕其善射亦天性也，雖其子孫他人學者，莫能及廣。廣訥口少言，與人居則晝地爲軍陳，射闊狹以飲。〔三〕專以射爲戲，竟死。〔四〕廣之將兵，乏絕之處，見水，士卒不盡飲，廣不近水，士卒不盡食，廣不嘗食。寬緩不苛，士以此愛樂爲用。其射，見敵急，非在數十步之內，度不中不發，發即應弦而倒。用此，其將兵數困辱，其射猛獸亦爲所傷云。

〔一〕集解如淳曰：「臂如獲，通肩。」

〔二〕集解如淳曰：「射戲求疏密，持酒以飲不勝者。」

〔三〕正義飲音於禁反。

〔四〕索隱謂終竟廣身至死，以爲恆也。

51 50 49

居頃之，石建卒，於是上召廣代建爲郎中令。元朔六年，廣復爲後將軍，從大將軍軍出定襄，擊匈奴。諸將多中首虜率，以功爲侯者，〔一〕而廣軍無功。後二歲，廣以郎中令將四千騎出右北平，博望侯張騫將萬騎與廣俱，異道。行可數百里，匈奴左賢王將四萬騎圍廣，

48 47 46 45 44 43

57 56 55 54 53 52

廣軍士皆恐，廣乃使其子敢往馳之。敢獨與數十騎馳，直貫胡騎，出其左右而還，告廣曰：「胡虜易與耳。」軍士乃安。廣爲圍陳外嚮，胡急擊之，矢下如雨。漢兵死者過半，漢矢且盡。廣乃令士持滿毋發，而廣身自以大黃〔二〕射其裨將，殺數人，胡虜益解。會日暮，吏士皆無人色，而廣意氣自如，益治軍。軍中自是服其勇也。明日，復力戰，而博望侯軍亦至，匈奴軍乃解去。漢軍罷，弗能追。是時廣軍幾沒，罷歸。漢法，博望侯留遲後期，當死，贖爲庶人。廣軍功自如，無賞。

〔一〕集解如淳曰：「中猶充也。充本法得首若干封侯。」

〔二〕集解徐廣曰：「南都賦曰『黃閒機張，善弩之名』。」闕案：鄭德曰『黃肩弩，淵中黃朱之。孟康曰『太公六韜曰『陷堅敗強敵，用大黃連弩』。韋昭曰『角弩色黃而體大也』。』案：大黃，黃閒，弩名也。故韋昭曰「角弩也，色黃體大」是也。

58

初，廣之從弟李蔡與廣俱事孝文帝。景帝時，蔡積功勞至二千石。孝武帝時，至代相。以元朔五年爲輕車將軍，從大將軍擊右賢王，有功中率，〔一〕封爲樂安侯。元狩二年中，代公孫弘爲丞相。蔡爲人在下中，〔二〕名聲出廣下甚遠，然廣不得爵邑，官不過九卿，而蔡爲列侯，位至三公。諸廣之軍吏及士卒或取封侯。廣嘗與望氣王朔燕語，曰：「自漢擊匈奴而

61 60 59

62 廣未嘗不在其中，而諸部校尉以下，才能不及中人，然以擊胡軍功取侯者數十人，而廣不爲
63 後人，^(一)然無尺寸之功以得封邑者，何也？豈吾相不當侯邪？且固命也？」朔曰：「將軍
64 自念，豈嘗有所恨乎？」廣曰：「吾嘗爲隴西守，羌嘗反，吾誘而降，降者八百餘人，吾詐而
65 同日殺之。至今大恨獨此耳。」朔曰：「禍莫大於殺已降，此乃將軍所以不得侯者也。」

〔一〕索隱 中音丁仲反。率音律，亦音雙筆反。小顏云：「率謂軍功封賞之科，著在法令，故云中率。」

〔二〕索隱 案：以九品而論，在下之中，當第八。

〔三〕索隱 案：謂不在人後。

66 後二歲，大將軍、驃騎將軍大出擊匈奴，廣數自請行。天子以爲老，弗許；良久乃許
67 之，以爲前將軍。是歲，元狩四年也。

68 廣既從大將軍青擊匈奴，既出塞，青捕虜知單于所居，乃自以精兵走之，而令廣并於右
69 將軍軍，^(二)出東道。東道少回遠，而大軍行水草少，其勢不屯行。^(三)廣自請曰：「臣部爲前
70 將軍，今大將軍乃徙令臣出東道，且臣結髮而與匈奴戰，今乃一得當單于，^(四)臣願居前，先
71 死單于。」大將軍青亦陰受上誡，以爲李廣老，數奇，^(五)毋令當單于，恐不得所欲。而是時
72 公孫敖新失侯，爲中將軍從大將軍，大將軍亦欲使敖與俱當單于，故徙前將軍廣。廣時知

73 之，固自辭於大將軍。大將軍不聽，令長史封書與廣之莫府，曰：「急詣部，如書。」^(六)廣
74 不謝大將軍而起行，意甚愠怒而就部，引兵與右將軍食其^(七)合軍出東道。軍亡導，或失
75 道，^(八)後大將軍。大將軍與單于接戰，單于遁走，弗能得而還。南絕幕，^(九)遇前將軍、右
76 將軍。廣已見大將軍，還入軍。大將軍使長史持糒醪遺廣，因問廣、食其失道狀，青欲上書
77 報天子軍曲折。^(十)廣未對，大將軍使長史急責廣之幕府對簿。廣曰：「諸校尉無罪，乃我自
78 失道。吾今自上簿。」

〔一〕集解 徐廣曰：「主爵趙食其爲右將軍。」

〔二〕集解 張晏曰：「以水草少，不可羣羣。」

〔三〕索隱 今得當單于。案：「廣言自少時結髮而與匈奴戰，唯今者得與單于相當遇也。」

〔四〕集解 如淳曰：「數爲匈奴所敗，奇爲不偶也。」索隱 案：「服虔云：「作事數不偶也」。音朔。小顏音所具反，

奇，蕭該音居宣反。

〔五〕正義 令廣如其文牒，急引兵從東道也。

〔六〕索隱 音異基。案：「趙將軍名也。或亦依字讀。」

〔七〕索隱 謂無人導引，軍故失道也。

〔八〕正義 絕，度也。南歸度沙幕。

〔九〕正義 言委曲而行迴折，使軍後大將軍也。

79 至莫府，廣謂其麾下曰：「廣結髮與匈奴大小七十餘戰，今幸從大將軍出接單于兵，而大將軍又徙廣部行回遠，而又迷失道，豈非天哉！且廣年六十餘矣，終不能復對刀筆之吏。」遂引刀自剄。廣軍士大夫一軍皆哭。百姓聞之，知與不知，無老壯皆爲垂涕。而右將軍獨下吏，當死，贖爲庶人。

83 廣子三人，曰當戶、椒、敢，爲郎。天子與韓嫣^(一)戲，嫣少不遜，當戶擊嫣，嫣走。於是天子以爲勇。當戶早死，拜椒爲代郡太守，皆先廣死。當戶有遺腹子名陵。廣死軍時，敢從驃騎將軍。廣死明年，李蔡以丞相坐侵孝景園墼地，^(二)當下吏治，蔡亦自殺，不對獄，國除。李敢以校尉從驃騎將軍擊胡左賢王，力戰，奪左賢王鼓旗，斬首多，賜爵關內侯，食邑二百戶，代廣爲郎中令。頃之，怨大將軍青之恨其父，^(三)乃擊傷大將軍，大將軍匿諱之。居無何，敢從上雍，^(四)至甘泉宮獵。驃騎將軍去病與青有親，射殺敢。去病時方貴幸，上諱云鹿觸殺之。居歲餘，去病死。^(五)而敢有女爲太子中人，愛幸，敢男禹有寵於太子，然好利，李氏陵遲衰微矣。

(一)〔案〕或音偃，又音許乾反。

(二)〔案〕墼音人絹反，又音乃段反，又音而宜反。案：墼地，神道之地也。黃圖云：陽陵關門西出，神道四通。茂

陵神道廣四十三丈也。

〔正義〕漢書云：「詔賜冢地陽陵，當得二十畝，蔡盜取三頃，頗賣得四十餘萬，又盜取

神道外墼地一畝，葬其中。當下獄，自殺。」

(三)〔案〕小顏云：「令其父恨而死。」

(四)〔案〕劉氏音尙。大顏云：「雍地形高，故云上。」

(五)〔案〕徐廣曰：「元狩六年。」

91 李陵既壯，選爲建章監，監諸騎。善射，愛士卒。天子以爲李氏世將，而使將八百騎。嘗深入匈奴二千餘里，過居延^(一)視地形，無所見虜而還。拜爲騎都尉，將丹陽楚人五千人，教射酒泉、張掖以屯衛胡。

〔正義〕括地志云：「居延海在甘州張掖縣東北六十四里。地理志云：『居延澤古文以

爲流沙。』甘州在京西北二千四百六十里。」

94 數歲，天漢二年秋，貳師將軍李廣利將三萬騎擊匈奴右賢王於祁連天山，^(二)而使陵將其射士步兵五千人出居延北可千餘里，欲以分匈奴兵，毋令專走貳師也。陵既至期還，而單于以兵八萬圍擊陵軍。陵軍五千人，兵矢既盡，士死者過半，而所殺傷匈奴亦萬餘人。且引且戰，連鬪八日，還未到居延百餘里，匈奴遮狹絕道，陵食乏而救兵不

到，虜急擊招降陵。陵曰：「無面目報陛下。」遂降匈奴。其兵盡沒，餘亡散得歸漢者四百餘人。

〔一〕**案**：徐廣曰：「出燉煌至天山。」**案**：晉灼云：「在西域，近蒲類海。」又西河舊事云：「白山冬夏有雪，匈奴謂之天山也。」**正義**：括地志云：「祁連山在甘肅張掖縣西南二百里。天山一名白山，今名初羅漫山，在伊吾縣北百二十里。伊州在京西北四千四百一十六里。」

單于既得陵，素聞其家聲，及戰又壯，乃以其女妻陵而貴之。漢聞，族陵母妻子。自是之後，李氏名敗，而隴西之士居門下者皆用爲恥焉。

104 103 102 101 100

太史公曰：傳曰「其身正，不令而行；其身不正，雖令不從」。其李將軍之謂也？余睹李將軍悛悛〔一〕如鄙人，口不能道辭。及死之日，天下知與不知，皆爲盡哀。彼其忠實心誠信於士大夫也？諺曰「桃李不言，下自成蹊」〔二〕。此言雖小，可以論大也。

〔一〕**案**：晉七旬反。漢書作「恂恂」，音詢。

〔二〕**案**：姚氏云「桃李本不能言，但以華實感物，故人不期而往，其下自成蹊徑也。以喻廣雖不能出辭，能有所感，而忠信信物故也」。

〔索隱述贊〕猿臂善射，實負其能。解鞍卻敵，圓陣摧鋒。邊郡屢守，大軍再從。失道見斥，數奇不封。惜哉名將，天下無雙！